

Produced by Tapio Riikonen

VALKOISIA ÖITÄ

Kirj.

F. M. Dostojevski

Suomensi —teini.

Raumalla 1896.

Rauman Kirjapaino-Osakeyhtiön kirjapaino.

SISÄLLYS:

Johdanto

Ensimmäinen yö

Toinen yö

Nastjenkan historia

Kolmas yö

Neljäs yö

JOHDANTO.

Sairaanloisten hengentilain kuvaileminen on kertovalle kirjailijalle vaikeimpia tehtäviä, mikä ei aina ota onnistuakseen. Usein ovat sellaiset kuvaukset pintapuolisia, osaksi aivan epätosiakin, mutta usein koetetaan niitä kokonaan välttääkin.

Ja kuitenkin on elämän kuvaus epätäydellinen, jos henkiset sairaustilat jätetään pois. Me kohtaamme niitä elämässä useammin kuin itse tiedämme, sillä hengen sairaus, jonka syyt ovat niin monilukuiset, ei ole harvinaisempi, kuin joku muukaan sairaus.

Venäjän kirjallisuudessa löydämme lukuisia kertomuksia kaikenlaisista sieluntiloista. Melkein jokainen mainittava venäläinen kirjailija, niinkuin esim.: Gogol, Sollogub, Turgenjev, Pissemsky, Gontsharov, Tolstoi, Soltikov y.m. ovat sellaista esittäneet.

Mutta ei kukaan muu maailman kirjailija ole hengensairasten tilaa niin laajaperäisesti esittänyt kuin Dostojevsky. Hänen teoksessaan tapaamme melkein kaikki tilat ja kohdat, erakosta alkain, jonka elämä liikkuu säännöllisen ja sairaan tilan välillä, aina raivohulluun saakka.

Mutta ei ainoasti kuvauksiensa lukuun, vaan myös havaaintojensa terävyyteen ja hienouteen katsoen ja kertomuksensa elämän todellisuuteen ja tarkkuuteen nähden on Dostojevsky merkittävä poikkeus. Venäläiset kirjallisuushistorioitsijat asettavat

hänet tässä suhteessa Shakespearen rinnalle ja nimittävät hänen koottuja teoksiaan täydelliseksi psychopathologiaksi, mikä on luonnontieteilijänkin arvoista. Käsittääksemme Dostojevskyn mestarillista esitystä, on oikeastaan lyhyt valmistus psykiatriassa tarpeellinen.

Kukin Dostojevskyn lukuisista romaaneista ja kertomuksista sisältää vähintäänkin yhden lajin hengensairautta. Seuraava kertomus tekee sentähden erityisen vaikutuksen, että kertoja itse on henkisesti sairas tyyppi ja itsekin nimittää itsensä sellaiseksi.

ENSIMÄINEN YÖ.

Oli ihmeteltävä yö, yö, jollaista vain nuorena eletään, arvoisa lukijani. Lukematon joukko tuikkivia tähtiä kimalteli kirkkaalla taivaslaella ja tuonne ylös silmäillessä täytyi ehdottomasti kysyä: "Onko mahdollista, että sellaisenkin taivaan alla elää oikullisia, pahoja ihmisiä?"

Onhan tuo lapsellinen kysymys, arvoisa lukija, hyvinkin lapsellinen, mutta se tuli useammin mieleeni kuin teille, hyvät herrat!... Puhuessani oikullisista, pahoista ihmisistä, muistan minä omituista kuljetustani koko tuona päivänä. Aamusta varhain rasitti minua raskasmielisyys. Äkkiä pälkähti päähäni, että kaikki pakenivat, kaikki jättivät minua. — Tietysti kysyy jokainen: "Kutka kaikki?" — Jo kahdeksan vuotta elän minä Pietarissa, enkä ole tuskin tuttavaakaan osannut hankkia.

Mutta mitä minulla on tuttavista? Ilman niitäkin on minulle koko Pietari tuttua. Senpä vuoksi näytti minusta ikäänkuin kaikki minut jättäisivät, kun koko Pietari yhdellähaavaa läksi liikkeelle ja meni maahuviloihinsa. Kamalalta tuntui minusta jäädä yksinani ja myötäänsä kolme päivää juoksin minä murheessa ja tuskassa, tarkoituksetta, läpi kaupungin, käsittämättä, mitä minussa tapahtui. Jos menin yli Nevskyn tai kävelin kesäpuistossa tai pitkin virran rantaa — ei ainuitakaan kasvoja enään, joita olin tottunut kaiken vuotta kohtaamaan, määrätynä hetkenä, samalla paikalla.

He eivät luonnollisesti tunne minua, mutta minä tunnen heidät. Minä tunnen heidät tarkasti, minä olen tutkistellut heidän naamansa, minä iloitsen, kun he ovat tyytyväisiä ja tulen synkkämieliseksi, kun hekin synkistyvät. Minä olen milt'ei ystävyiden suhteissa erään ukon kanssa, jonka minä jokapäivä, määrätunnilla, kohtaan Fontankalla. Hän puhuu aina itsekseen ja huitoo vasemmalla kädellään, samalla kuin hän oikeassaan pitää pitkää, kultaisella päällä varustettua kierokeppiä. Hän on jo huomannut minut ja osoittaa vilkasta mielenkiintymystä minua kohtaan. Ell'en minä joskus, sattumalta, ole määrähetkellä Fontankalla, niin voin olla varma,

että hän tulee levottomaksi. Sentähden olimme toisinaan vähällä tervehtää toisiamme, erittäinkin jos me kumpikin olimme hyvällä tuulella. Sitten taaskin, ellemme kahteen päivään olleet nähneet toisiamme ja kolmantena jälleen kohtasimme, tartuimme ehdottomasti hattuihimme, mutta vielä oikiaan aikaan oivalsimme asian oikian laidan, annoimme käden vaipua ja menimme myötätuntoisina toistemme ohitse.

Talotkin ovat minulle tuttuja. Astuessani pitkin katuja näkyy jokainen tunkeutuvan esiin, katselevan minua kaikkine ikkunoineen, ikäänkuin tahtoisivat sanoa: — "Hyvää päivää! kuinka voitte? Minä olen, Jumalan kiitos, terve ja toukokuussa saan minä vielä yhden kerroksen."

Taikka: — "Kuinka voitte? Minulla alkaa huomenna korjaus."

Taikka: — "Olin vähällä palaa ja olen kovin pelästynyt."

Minulla on lemmikkiä niiden seassa, läheisiä ystäviä, eräs niistä tulee tänä suvena käymään parannuksella arkkitehdin luona. Mutta sitten tulen minä jokapäivä menemään siitä ohitse ettei vain mitään tuosta parantamisesta tapahtuisi noin vain päällemmittäin. Älköön niin tapahtukokaan!

Mutta en koskaan ole unohtama erään vaalean ruusunvärisen talon historiaa. Se oli niin soma, kivinen, vähäinen huoneus, se katseli niin ystävällisesti ja kutsuvasti minuun ja niin ylpeästi kömpelöön naapuriinsa, että sydämeni iloitsi, niin usein kuin kuljin sen ohitse. Edellisellä viikolla astuskelin minä jälleen tuota katuja pitkin ja kun minä silmäilin ystäväni puoleen, kuulin minä valittavaisen huudon: "He ovat minut tahrineet keltaisella värillä!" Raakalaiset! Eivät he ole mitään säästäneet, ei edes pylväitä eikä koristeita ja ystäväni on aivan kokonaan keltainen, niinkuin kanarialintu. Sappeni paisui partaittensa yli tästä näöstä enkä vielä tänäänkään voi tuota niin surkeasti rumennettua taloa jälleen nähdä, mikä tuonelan värillä siveltiin.

Näin saattaa nyt lukija käsittää mitenkä minä olen koko Pietarin kanssa tuttu.

Maininnut olen jo, että minua vaivasi levottomuus kolme päivää, kunnes vihdoinkin keksin syyn siihen. Kadullakaan ai löytänyt rauhaa. — Tämä ei ollut siellä eikä tuokaan ollut siellä ja mihinkä oli sekään mennyt? — Ja kotonani oli vielä pahemmin. Kaksi ehtoota vaivasin itseäni kysymyksellä: Mitä puuttuu minulta sitten tässä sopessani? Mikä tekee oloni täällä niin kiusalliseksi? Neuvottomana katselin minä viheriäisiä, savustuneita seiniä ja kattoa, missä riippui hämähäkin seittiä, joiden säilyttämisessä Matrena kunnosti itsensä. Minä silmäilin kaikkia huonekaluja, tarkastelin joka tuolia ja kysyin itseltäni eikö tuo paha siinä olisi? Sillä niinpiiankuin ei tuoli niin seiso, niinkuin se eilen seisoj, niin olen aivan raivossani. Minä tähystelin ikkunaankin, mutta kaikki oli

turhaa, ei tullut olo minulle vähintäkään helpommaksi. Sitten juolahti mieleeni kutsua Matrenaa ja antaa hänelle isällisiä varoituksia hämähäkin seitistä erittäinkin ja epäjärjestyksestä yleensä. Mutta hän vain kummastellen katseli minua ja meni, sanaakaan sanomatta, tiehensä ja hämähäkin seitit riippuvat vieläkin hyvin säilyttynä samassa paikassa.

Vihdoin, vasta tänä aamuna huomasin minä mistä oli kysymys! Voi! He rientävät kaikki ulos maahuviloihinsa! Anteeksi arkipäiväinen puheeni, mutta en ollut siinä mielessä, että voisin suuria sanoja sommitella, koska kaikki mitä Pietarissa oli eloa, oli lähtemäisillään maahuviloihinsa, tai oli jo niihin mennyt, — koska kukin säädyllisen näköinen kunnioitettava herra, joka otti isvossikan, näytti minun silmissäni kunnianarvoiselta perheenisältä, joka suoritetun päivätyön jälkeen matkustaa pois virkistyäkseen perheensä parissa maahuvilassaan... Koska kussakin ohikulkijassa oli jotakin niin omituista, mikä jokaiselle vastaantulijalle ilmoitti: "Minä, herrani, olen täällä vain noin sivumenneen ja kahden tunnin kuluttua matkustan maahuvilaan..."

Aukeni ikkuna, jota hentoset sormet, valkeat kuin sokeri, täristivät, ilmestyi soman tyttösen pää, joka kutsui luokseen erästä astioissa kasvavia kukkia kaupittelevaa kulkukauppiasta. Oitis tuli mieleeni ajatus, että näitä kukkia ostettiin ei ilahtuakseen niiden hyvästä hajusta kolkossa kaupungin asunnossa, vaan viedäkseen ne maahuvilaan.

Pian oli minulla sellainen menestys uudessa omituisessa keksinnössäni, että minä paljaasta ulkonäöstä, hairahtumatta, saatoin sanoa, millä maahuvilalla kukin asui. Kameny-Ostrov (kivisen saaren) ja Apteekkari-saaren ja maahuvilain asukkaat Pietarihoivin rautatien varrella, tunnettiin erinomaisesta loisteliaisuudesta, hienoista kesäpuvuista ja komeista ajopelistä, joissa he kaupunkiin tulivat. Pargolovan ja ympäristön asukkaat tekivät jo heti ensi silmäyksessä vaikutuksen järjestelmällällä vakavuudellaan. Krestovsky-saaren asujamet olivat vaatimattoman, iloisen ulkonäkönsä puolesta tunnettavat.

Kohdatessani pitkän jonon kuormavaunuja, mitkä kulkivat verkalleen, höllillä ohjaksilla, ja joissa oli kokonaisia vuoria huonekaluja, tuoleja, pöytiä, turkkilaisia ja ei turkkilaisia divaaneja ja kaikenlaatuista taloustavaraa, joiden päällä istui kukoistava keittäjätar varjellen haltijaväkensä omaisuutta niinkuin silmäterää — nähdessäni aluksia, jotka, kuormattuina kaikenmoisilla talontarpeilla, kulkivat Nevaa tai Fontankaa alaspäin saaria kohti, monistuivat kuormavaunut ja alukset kymmen- ja satakertaisiksi silmissäni. Minusta näytti ikäänkuin lähtisi kaikki liikkeelle vaeltaakseen suurissa matkueissa maahuviloihin, ikäänkuin koko Pietari muuttuisi erämaaksi. Vihdoin käsitti minut häpeän ja murheen tunto, sillä minulla ei ollut

lainkaan paikkaa mihinkä minä maille menisin. Minä olin valmis matkustamaan jokaisessa kuormavaunussa ja jokaisen säädyllisen näköisen herran kanssa, joka oli ajopelit vuokrannut. Mutta ei kukaan, ei niin kukaan kutsunut minua. Minut unhotettiin kokonaan, minä olin tosiaankin vieras kaikille!

Minä kuljeksin paljon ja kauvaksi, niin että minä, tapani mukaan, olin jo kokonaan unohtanut missä minä olinkaan, kun minä äkkiä näin portinvartijan edessäni. Kohta tulin sydämessäni iloiseksi, minä menin portin läpitse, ketoja ja niittyjä pitkin, enkä välittänyt väsymyksestä, vaan tunsin koko olennessani, että kuorma kirposi sielustani. Kaikki ohikulkijat katselivat minuun niin iloisesti, että todella jouduin kiusaukseen tervehtiä heitä, kaikki näkyivät he olevan jostakin syystä iloiset, kaikki polttivat he sikaareja. Ja minä olin niin tyytyväinen niinkuin ei koskaan ennen. Minä tunsin itseni äkkiä siirretyksi Italiaan, — niin voimallisesti vaikutti luonto minuun, puolikuolleen kaupunkilaiseen, joka olin melkein tukehtunut kivisten muurien väliin.

On jotakin sanomattomasti vaikuttavaa meidän Pietarilaisessa luonnossamme, kun se, kevään lähestyessä, äkkiä kehittää kaiken valtansa, kaikki taivaalta saamansa voimat, seppelöitsee ja kukilla koristaa itsensä. Ehdottomasti muistuttaa se minua jostakusta sairaanloisesta, nääntyneestä työstä, jota surkuttelulla, rakastavalla myötätuntoisuudella katsellaan, mutta joka äkkiä, yhdessä silmänräpäyksessä, kukoistaa ihmeteltävässä ihanuudessa, sill'aikaa kuin me hämmästyneinä, ihastuneina kysymme itseltämme, mikä voima sen vaikutti, että nuo surulliset, ajattelevaiset silmät leimahtivat sellaiseen tuleen, että nuo kalpeat, laihat posket täytyivät verellä, että nuo hennot kasvojenpiirteet tulivat niin innostuneiksi, että tuo povi kohosi, että tuon tyttöparan kasvoja elähytti elämän voima ja kauneus sekä hurmaava hymyily?

Me katselemme ympärillemme ja etsimme jotakuta, joka voisi tätä ihmettä selittää... Mutta vain silmänräpäyksen, — ehkä jo huomenna tapaamme jälleen tuon hajamielisen silmäyksen, kuin ennen, samat kalpeat kasvot, saman epäröimisen liikkeissä ja kuolettavan tuskan jälkiäkin lyhyen kukoistusajan kuluttua...

Ja me surkuttelemme, että tuo katoova kauneus haihtui niin nopeasti ja takaisin palajamatta, että sen loisto oli niin petollinen.

Mutta kuitenkin oli yöni päivää parempi! Se oli tällainen:

Hyvin myöhään palasin minä kaupunkiin ja kello löi jo kymmenen kun minä lähestyin asuntoani. Tieni vei minut pitkin kanavaa, missä ei tähän aikaan tapaa yhtään ihmissielua. Minä asun nimittäin etäisessä kaupunginosassa.

Minä kuljin ja lauloin, sillä, kun minä olen onnellinen, laulan minä aina jotakin itsekseeni, niinkuin jokainen onnellinen ihminen, jolla ei ole ystäviä, eikä hyviä tuttavvia, joiden kanssa hän voisi iloansa jakaa. Äkkiä sattui minulle aivan odottamaton seikkailu.

Syrjässä, kanavan käsipuita vasten nojautuneena seiso i eräs naisellinen olento. Hänen kyynärpäänsä lepäsivät käsipuitten raudalla ja hän katseli hyvin tarkasti kanavan synkkään veteen. Hän kantoi viehättävää keltaista hattua ja somaa mustaa kauhtanaa.

"Se on neito ja kaikissa tapauksissa ruskosilmäinen", ajattelin minä. Ei hän näkynyt kuulevan askeleitani eikä liikahtanut astuessani pidätetyllä henkäyksellä ja kovasti tykyttävällä sydämellä hänen ohitsensa.

"Merkkillistä!" ajattelin minä, "luultavasti on hän vaipunut ajatuksiinsa jostakin syystä", ja äkkiä jäin minä ikäänkuin kivettyneenä seisomaan. Kuulin tukahdutettua itkua. Niinpä! Se ei ollut erehdys. Neito itki ja nyyhkyi tuon tuostakin. Jumalani! Sydämeni lakkasi sykkimästä. Ja niin kovin ujo olen minä naisia kohtaan, ... mutta se oli niin liikuttava hetki! Minä käännyn ympäri, astuin hänen luokseen ja olin juuri häntä puhuttelemaisillani: "Neitiseni!"; ellei olisi mieleeni johtunut, että tämä puhuttelemistapa jo tuhansia kertoja on esiintynyt suuren maailman romaaneissa.

Se vain pidätti minua. Mutta etsiessäni toisia sanoja, ojentihe neitonen, katseli ympärilleen, painoi silmänsä alas ja astui reippaasti ohitseni pitkin rantakatua. Minä seurasin häntä oitis perässä, mutta hän huomasi sen, jätti rannan, astui kadun poikki ja sitten eteenpäin käytävällä. En uskaltanut seurata häntä kadun poikki. Sydämeni sykki kiivaasti. Avvistamatta tuli sattumus avukseni.

Tuolla puolen käytävää, ei kaukana tuntemattomastani, ilmestyi äkkiä eräs hännystakkiin puettu vakavan ikäinen herrasmies, mutta ei voi sanoa, että hän oli yhtä vakava käytökseltään ja käynniltään. Hän astui horjuen, nojaten samassa varovasti muuria vasten. Neitonen riensi niinkuin nuoli, nopeasti ja ujosti kuten kaikkien tyttöjen on tapa, jotka eivät toivo, että kukaan seuraa yöllä heitä kotiin, Tietysti ei olisi tuo hoiperteleva herra häntä saavuttanutkaan, ellei kohtaloni olisi pakoittanut häntä käyttämään keinokkaita keinoja. Äkkiä, sanaakaan sanomatta, kiiruhtaa herra juoksujalassa tuntemattomani perässä. Neitonen riensi niinkuin myrsky, mutta tuo hoiperteleva herra saavutti hänet; neitonen huudahti — ja ... minä siunaan kohtaloa mainiosta kepeistäni, mikä tällä haavaa oli sattumalta oikiassa kädessäni. Silmänräpäyksessä olin minä kadun toisella puolen. Oitis käsitti kutsumaton seuralainen, mistä oli kysymys, tuli järkihinsä, vaiken i ja jäi jälkeepäin. Vasta kun jo

olimme melkoisen matkan päässä, teki hän vastalauseen oikein pontevin sanoin. Mutta hänen sanansa eivät saavuttaneet meitä enään.

"Antakaa minulle käsivartenne", sanoin minä tuntemattomalleni, "sitten ei hän enään rohkene teitä ahdistaa."

Vaijeten ojensi hän käsivartensa minulle, vapisten vielä liikutuksesta ja peljästyksestä. Oi, kuinka minä tässä silmänräpäyksessä siunasin kutsumatonta herraa. Silmäilin neitoa sivultapäin, — hän oli viehättävä ruskosilmä, — olin oikein arvannut. Hänen mustissa silmäripseissään kiilsi vielä kyyneleet päästystä peljästyksestä tai aikaisemmasta murheesta. Mutta hänen huulillaan oli jo hymyily. Hän katsahti salaa minuun, punastui hieman ja löi silmänsä alas.

"Kuulkaas, miksi pakenitte minua? Jos minä olisin ollut läsnä, niin ei olisi teille mitään tapahtunut."

"Mutta enhän minä teitä edes tuntenut. Luulin että tekin..."

"Tunnetteko sitten nyt minua?"

"Vähän ... esimerkiksi ... miksi vapisitte te?"

"Oi, te olette oitis huomanneet!" vastasin minä, ihastuneena, että tuntemattomani oli niin älykäs. Se ei koskaan ole kaunottarelle vahingoksi. "Niin te olette oitis huomanneet kenenkä kanssa teillä on tekemistä. Minä olen arka naisten parissa, enkä väitä, etten ollut vähemmin, kuin tekään, hämmästynyt silloin kuin tuo herra teitä peljästytti... Nyt pelkään vain yhtä. Se on minusta kuin unta. Unissakaan en olisi ajatellut, että kerrankaan saisin puhua naisellisen olennon kanssa."

"Kuinka? Tosiaankin?"

"Ja kun käsivarteni vapisee, niin on se siitä, etten vielä koskaan ole käsitellyt niin somaa, pientä käsivartta kuin teidän. Olen kokonaan vieraantunut seurustelusta naisten kanssa, se on, minä en ole vielä koskaan siihen tottunut. Minä elän yksinäni... En tiedä lainkaan kuinka heidän kanssa puhutaan. Nähkääs, minä pelkään sanovani tyhmyyksiä. Sanokaas suoraan minulle, enkö minä ole vastenmielinen."

"Ei, ei lainkaan, päinvastoin. Ja jos te vaaditte, että puhun suoraan, niin saatan teille sanoa, että sellainen kainous miellyttää naisia. Jos tahdotte tietää vielä enemmän, niin tahdon teille uskoa, että te miellyttätte minuakin — ja että minä kernaasti suostun seuraanne asunnolleni."

"Te saatte kai ujouteni oitis haihtumaan", vastasin minä ihastuneena, "ja sitten on keinoni lopussa."

"Keinotko? Mitkä keinot, mitä varten? Se on jo huonoa."

"Suokaa anteeksi, kieleni on liijan kerkiä. Mutta kuinka voitte vaatia, että sellaisena hetkenä ei toivoa..."

"Mieliksennekö? Eikö totta?"

"Niinpä niin! Olkaa, Jumalan nimessä, varovainen. Tuomitkaa kuka minä olen. Minä olen nyt kuudenkolmatta vuoden vanha, mutta en ole vielä koskaan seurustellut kenenkään kanssa. Kuinka voisin siis kauniisti ja viisaasti puhua? Teille on sopivampi kun kaikki on suoraan puhuttu. Minä en osaa vajeta, kun sydän on täysi. Yhtäkaikki... Uskotteko minua? Ei ainoatakaan naista, ei koskaan, ei koskaan. Ei vähintäkään tuttavuutta. Minä uneksin ja toivon vain jokapäivä, että minä vihdoinkin kerrankin kohtaisin jonkun. Voi, jos te tietäisitte kuinka usein minä jo olen tällä tavalla ollut rakastunut!"

"Nytkö? Kuinka? Kehenkä?"

"Ei kehenkään, — ihannekuvaan, — tuohon, joka minulle unessa ilmestyy. Ajatuksissani elän minä läpi koko romaanin. Oi, te ette tunne minua! Se on totta, minä olen kohdannut kaksi, kolme naista. Mutta mitä naisia olivatkaan he. He olivat aina tuollaisia ravintolanaisia, että... Mutta te tulette nauramaan, kun minä kerron teille, että usein tuli mieleeni puhutella kadulla jotakuta ylhäissäätyistä naista, arvattavasti, kun hän olisi yksinään ja luonnollisesti kaino, kunnioitettava ja intohimoinen. Aikomukseni oli sanoa hänelle, että minä yksinäisyydessäni menen hukkaan, ettei hän karkoittaisi minua luotaan pois, minulla kun ei ole mahdollisuus oppia ketään naista tuntemaan. Minä tahdoin huomauttaa häntä siitä, että naisen velvollisuus on ei kieltää niin onnettoman ihmisen kainoa rukousta kuin minun, että minä en pyydä enempää kuin sanomaan minulle kaksi myötätuntoista, ystävällistä sanaa, eikä ajamaan minua ensiaskeleella pois, uskomaan sanaani, kuulemaan mitä minulla olisi sanottavaa, nauramaan minulle, jos niin mieli tekisi, lohduttamaan minua, lahjoittamaan minulle pari sanaa, ainoastaan pari sanaa, sitten en tahtoisi puolestani enään koskaan kohdata häntä!... Mutta te nauratte!... Muutoin, puhunhan minä tätäkin tarkoitusta varten."

"Älkäätkä olko pahoillanne siitä. Minä nauran senvuoksi, että te itse olette oma vihollisenne, jos te yrittäisitte sitä, niin tulisi se teille ehkä onnistumaan vaikkapa kadullakin, — jota yksinkertaisemmin sitä parempi. Ei kukaan hyväsydäminen nainen, ellei hän vain ole tyhmä, tai sillä hetkellä vihainen jostakin, tulisi kieltämään teiltä noita muutamia sanoja, joita te niin kainosti rukoilette. Olenhan minäkin esimerkkinä

siihen! Luonnollisesti tulisi hän pitämään teitä mielettömänä. Minä tuomitsen itseni mukaan. Minä tiedän hyvin kyllä, kuinka ihmiset maailmassa elävät."

"Oi, minä kiitän teitä!" huusin minä. "Te ette tiedä kuinka paljon hyvää te nyt juuri osoitatte minulle."

"Hyvä, hyvä! Mutta sanokaas minulle, kuinka tiesitte te, että minä olen sellainen nainen, jonka kanssa ... tai jota te piditte huomaavaisuuden ja ystävyyden arvoisena ... sanalla sanottuna, ei ravintolanaisena, niinkuin te sanoitte. Miksi päätitte kääntyä minun puoleeni?"

"Miksikö? Miksikö? Tehän olitte yksinänne, kun tuo herra tuli liijan rohkeaksi, on yö ... myönnättehän itsekkin, että se on velvollisuus..."

"Ei, ei, vielä varhemmin, tuolla kanavalla. Tahdoittehan jo silloin lähestyä minua."

"Tuollako? Minä en oikein tiedä, mitä minä vastaisin, minä pelkäsin... Tietäkääs, tänään olin minä onnellinen. Minä menin kävelyille ja lauloinkin. Olin kaupungin ulkopuolella. Ei ole minulla vielä koskaan ollut niin onnellisia hetkiä. Te ... ehkä näytti se minusta sellaiselta. Suokaa nyt anteeksi, että minä muistutan siitä: minä luulin että te itkite enkä minä voinut sitä kuulla ... sydämeni oli ahdistettu... Oi, Jumalani! Eikö minun tullut huolehtia teistä? Oliko ehkä synty tuntee veljellistä surkuttelua teitä kohtaan? Suokaa anteeksi, minä sanoin surkuttelua ... niinpä niin, sanalla sanottu, saatoinko teitä loukata, että ehdottomasti johtui mieleeni lähestyä lähemmäksi teitä?"

"Riittää jo, älkää puhuko enempää", sanoi neito, lyöden silmänsä alas ja puristaen käsivarttani. "Minä olen itse syyllinen, koska puhuin siitä, mutta minua ilahduttaa, etten minä teistä erehtynyt... Mutta nyt olen minä jo kotona, minun on mentävä tämän pereulokin [syrjäkatu] poikki ... Tässä, kaksi askelta. Jääkää hyvästi! Kiitän teitä..."

"Emmekö enään koskaan saa nähdä toinen toistamme? Pitääkö nyt tuttavuutemme tähän loppua?"

"Katsokaas", sanoi neito hymyillen, — "aluska tahdoitte vain pari sanaa vaihtaa ja nyt ... nyt, mutta minä en tahdo kieltää, ehkä tulemme jälleen kohtaamaan toisemme."

"Minä tulen huomenna jälleen tänne", sanoin minä. "Oi, sallikaa minulle, minä pyydän jo..."

"Te olette kärsimätön, johan te teette vaatimuksen."

"Kuulkaapas minua", keskeytin minä häntä. "Antakaa minulle anteeksi, että minä taasen sanon teille jotakin sellaista... Mutta nähkääs, en voi minä muuta kuin tulla

huomenna jälleen tänne. Minä olen uneksija. Minä saan elämän todellisuutta niin vähän osakseni; sellaiset silmänräpäykset niinkuin nytkin, ovat minulle niin harvinaiset, etten minä voi muuta kuin vielä kerran elää näitä minuutteja mielikuvituksessani. Minä tulen uneksimaan teistä koko yön, koko viikon, jopa koko vuodenkin. Minä tulen kaikissa tapauksissa huomenna tänne, tähän paikkaan, tällä tunnilla ja minä olen onnellinen ajatellessani edellistä päivää. Tämä paikka on minulle jo kallis. Minulla on jo kaksi, kolme sellaista paikkaa Pietarissa. Minä olen kerran itkenyt muistoa, kuten tekin... Kuka tietää, ehkä itkitte tekin kymmenen minuuttia ennen muistellesanne jotakin... Mutta antakaa anteeksi, minä olen taaskin unohtanut itseni... Ehkä olitte tekin kerran tässä erittäin onnellinen."

"Hyvä", sanoi neitonen, "minä tulen huomenna tänne kymmenen tienoissa. Huomaan etten voi sitä teiltä kieltää... On nimittäin tarpeellista, että minä huomenna olen täällä. Älkää ajatelko, että minä tahtoisin kahdenkeskistä kohtausta teidän kanssanne, minä sanon suoraan teille, että minun täytyy erityisestä syystä olla täällä. Mutta, nähkääs, parempi on että sanon teille kohta: ei ole vahingoksi, jos tekin tulette. Sillä ensiksi saattaisi tapahtua sellaista häiriötä kuin äskettäinkin, mutta se on nyt sivuasiasia ... sanalla sanottu, minä halajaisin kernaasti teitä nähdäkseni ... sanoakseni teille muutaman sanan. Mutta ettekö nyt tule tuomitsemaan minua? Älkää luulko, että minä niin helposti myönnän jälleennäkemistä. Minä en tulisi sitä myöntämään, jos ... mutta se on minun salaisuuteni! Mutta ennen täytyy meidän tehdä välipuhe."

"Välipuhe! Puhukaa! Sanokaa edeltäpäin minulle kaikki. Minä suostun, minä olen valmis kaikkiin", huusin ihastuksissani, "minä vakuutan olevani kuuliainen ... tunnette minut."

"Juuri senvuoksi, että minä tunnen teidät kutsun minä teitä huomenna tulemaan", sanoi neito hymyillen. "Minä tunnen teidät tarkasti. Mutta huomatkaa se, että tulette ehdoilla. Ensiksi (mutta olkaa hyvä ja täyttäkää, mitä minä teiltä pyydän — nähkääs, minä puhun suoraan) älkää rakastuko minuun ... se ei saa tapahtua, minä vakuutan teille. Ystävyys olen minä valmis, tässä on käteni. Mutta rakastua, se on mahdotointa, minä pyydän teitä."

"Minä vannon teille", huusin minä, tarttuen hänen käteensä...

"Kyllin, älkää vannoko, minä tiedän jo, te olette valmis räjähtämään niinkuin ruuti. Älkää käsittäkö minua väärin, kun minä niin puhun. Jos te tietäisitte... Ei ole minulla ketään, jonka kanssa minä voisin sanan vaihtaa, jonka luona voisin neuvon löytää, tietysti ei sovi kadulla hakea neuvonantajaa, mutta te olette poikkeus. Minä tunnen teidät tarkasti, niinkuin olisimme jo parikymmentä vuotta olleet tuttavat... Eikö totta, ettehän tule minua pettämään?"

"Nähkääs, minä en lainkaan tiedä kuinka minä viettäisin nämä neljäkolmatta tuntia."

"Nukkukaa makeasti, hyvää yötä ja muistakaa mitä minä jo olen teille uskonut. Mutta olettehan niin kauniisti sanonut: pitääkö jokaisesta tunteesta tehdä tiliä, veljellisestäkin myötätuntoisuudesta? Tietäkääs, se oli niin kauniisti sanottu, että samassa päätin uskoa itseni teille."

"Mutta mihinkä saakka? Kuinka pitkälle?"

"Hyvästi. Se täytyy vielä pysyä salaisuutena. Se on sitä parempi teille. Etäältä näkyy se enemmän romaanin kaltaiselta. Ehkä sanon minä sen teille, ehk'en myöskään. Minun täytyy vielä enemmän puhua kanssanne, me tulemme vielä paremmin tuntemaan toisemme."

"Niinpä, minä tulen huomenna tarkemmin kertomaan itsestäni. Mutta mitä se on? Aivan kuin olisi ihme minussa tapahtunut... Missä minä olen, Jumalani? Sanokaappas minulle, ettekö ole tyytyväinen siihen ettette hämmästyneet niinkuin joku toinen olisi tehnyt ja ettette oitis karkoittanut minua pois? Kaksi minuuttia ja te teitte minut ainiaan onnelliseksi! Niin onnelliseksi! Kuka tietää, ehkä olette te sovittanut minut itseni kanssa ja pelastanut minut epäilyksestäni. Niinpä tulen minä huomenna kertomaan teille kaikki, teidän pitää kaikki tietämän, kaikki..."

"Hyvä, suostuttu. Ja te alatte..."

"Tietysti."

"Näkemään asti."

"Näkemään asti."

Ja me erosimme. Minä kuljeskelin koko yön ympäri. En voinut päättää palata kotiin. Minä olin niin onnellinen ... huomiseksi!

TOINEN YÖ.

"Katsokaas vain, olettehan toki elänyt!" sanoi Nastjenka hymyillen ja puristaen molempia käsiäni.

"Minä olen ollut jo kaksi tuntia täällä. Te ette tiedä mitä minulle tänä päivänä on tapahtunut."

"Tiedän, tiedän. Mutta nyt asiaan. Tiedättekö miksi minä tulin? Varmaankin ei turhia löpötelläkseni, niinkuin eilen. Nähkääs, meidän täytyy tästälähin menetellä viisaammin. Minä olen eilen kauvan aikaa miettinyt kaikkea."

"Missä suhteessa sitten viisaammin? Omasta puolestani olen minä kernaasti valmis, mutta todellakin, elämässäni ei tapahdu mitään viisaampaa kuin mitä nyt tapahtuu."

"Todellako? Ensiksi pyydän teitä, ettette niin kovin purista käsiäni. Toiseksi ilmoitan teille, että tänään olen kauvan aikaa ajatellut teitä."

"Ja millaiseen päätökseen tulitte?"

"Päätös, mihinkä tulin, oli, että meidän täytyy alkaa aivan uudestaan, koska minä tänään huomasin, että te olette aivan tuntematon minulle, että minä eilen menettelin niinkuin lapsi, niinkuin pieni tyttö, mistä luonnollisesti seuraa, että hyvä sydämeni on vikapää kaikkeen. Ja sitten erehdystä korjatakseeni, päätin tarkasti tiedustella teistä. Mutta en voinut keltään saada tietää teistä mitään ja sentähden täytyy teidän itsenne kertoa minulle kaikki, kaikkine yksityisseikkoineen. Siis, mikä ihminen olette te? Nopeasti! Alkaka, kertokaa historianne."

"Historianiko?" huusin niinä hämmästyksissäni — "kuka sanoi teille, että minulla on historia? Ei minulla ole mitään historiaa."

"Mutta kuinka te sitten olette elänyt, kun ei teillä ole mitään historiaa?" keskeytti hän minua hymyillen.

"Aivan ilman mitään historiaa. Minä elin yksinäni, yksinäni, aivan yksinäni? Ymmärrätkö, mitä se on, aivan yksinäni?"

"Kuinka, yksinännekö? Se on, teillä ei ole ollut koskaan kanssakäymistä kenenkään kanssa, niinkö?"

"Niin, minä olen aina elänyt yksinäni."

"Kuinka sitten? Ettekö te puhukkaan kenenkään kanssa?"

"Tarkasti sanottuna, ei kenenkään kanssa."

"Niin mutta, mitä ihmisiä te olette sitten? Selittäkääs! Antakaas olla, minä olen sen jo älynnyt, luultavasti on teillä isoäiti, niinkuin minullakin. Hän on sokea eikä salli minun mennä mihinkään, niin että olen melkein unohtanut puhumisen taidon. Mutta kun minä kaksi vuotta takaperin tulin uppiniskaiseksi ja hän näki, ettei hän voinut pidättää minua, huusi hän minua luokseen ja pisti parsinneulalla hameensa kiinni minun hameeseni. Sitten istumme kaikki päivät yhdessä, hän kutoo sukkaa, vaikka onkin sokea ja minä istun hänen vieressään ja neulon tai luen haulle ääneen kirjasta."

"Voi, Jumalani! Mikä onnettomuus! Ei, ei minulla ole sellainen isoäiti!"

"Mutta ellei ole, kuinka voitte sitten huoneessa istua?"

"Kuulkaas, te haluatte tietää, kuka minä olen?"

"Niin, niin!"

"Sanan tarkimmassa merkinnössäkö?"

"Sanan tarkimmassa merkinnössä!"

"Minä olen — tyyppi."

"Tyyppi, tyyppi! Mikä tyyppi?" huusi neitonen, nauraen ääneen, ikäänkuin ei hän olisi koko vuoteen löytänyt parempaa tilaisuutta nauruun. "Teidän seuranne on hyvin huvittava! Katsokaas, tässä on penkki, istukaamme! Tässä ei kukaan kulje ohitse, ei kukaan kuule meitä, — alkakaa nyt historianne! Te ette ole vain oikein suora minua kohtaan, teillä on historia, mutta te salaatte sen minulta. Ennen kaikkia, mikä on tyyppi?"

"Tyyppi, tyyppi, se on alkuperäinen olento, se on naurettava ihminen!" vastasin minä, ruvettuani minäkin hänen lapsellisesta naurustaan nauramaan. "Se on luonne. Tiedättekö, mikä haaveilija on?"

"Haaveilijako? Minäkö en sitä tietäisi? Olenhan itsekkin haaveilija. Usein istun minä isoäidin vieressä ja kun ei mitään muuta tule mieleeni, niin alan minä haaveksimaan ja mietiskelemään sekä joudun naimiseen Kiinan prinssille. Mutta onpa haaveksiminenkin ihanaa, erittäinkin kun on jotakin ajateltavaa", lisäsi neito hyvin totisena.

"Mainiota! Kun te sitten todellakin olette tulleet Kiinan prinssille naiduksi, niin ymmärrätte täydellisesti minut. Nyt, kuulkaas... Mutta suokaa anteeksi, en tiedä vielä laisinkaan, kuinka teitä kutsutaan."

"Vihdoinkin! Te olette todellakin ajoissa sitä ajatellut?"

"Voi, Jumalani! Se ei ole mieleeni johtunut. Minä tunsin itseni niin kokonaan onnelliseksi."

"Minua kutsutaan Nastjenkaksi."

"Nastjenka'ko? Eikö mitään muuta?"

"Onko se teille liijan vähän, te tyytymätön?"

"Liijan vähänkö? Ei, paljon, paljon, päinvastoin sängen paljon! Ja nyt kuulkaas minun naurettavaa historiaani!"

Minä asetuin hänen viereensä, otin vakavan ryhdin ja aloitin:

"Pietarissa on, ellette vielä sitä tiedä, Nastjenka, hyvin harvinaisia solia. Näihin paikkoihin ei paista tämä aurinko, mikä kaikille ihmisille Pietarissa paistaa, vaan toinen, uusi, varta vasten näitä paikkoja varten tilattu, toisella omituisella valolla. Näissä solissa, hyvä Nastjenka, vallitsee aivan toinen elämä, erinlainen siitä, mikä meidän ympärillämme liikkuu, sellainen kuin se voi olla tuntemattomassa valtakunnassa, vaan ei meidän luonamme, meidän niin kovin vakavalla ajallamme. Sama elämä on sekoitus jostakin puhtaasti haaveksivasta, hehkuvan aatteellisesta ja senohessa, voi, Nastjenka, hyvin arkipäiväisestä ja tavallisesta, ellen tahdo sanoa, sanomattoman vastenmielisestä."

"Pyh! Jumalani, millainen esipuhe! Miksi pitää minun kuulla sellaista?"

"Kuulkaas, Nastjenka, minusta näyttää, etten koskaan tule lakkaamaan kutsumasta teitä Nastjenkaksi, näissä paikoissa asuu omituisia ihmisiä, uneksijoita, haaveilijoita. Uneksija ei ole mikään ihminen, vaan jonkunmoinen väliolento. Enimmäkseen istuu hän jossakin luoksepääsemättömässä solassa ikäänkuin tahtoisu hän sulkea itsensä päivänvalolta ja kun hän sulkeutuu itseensä, niin kasvaa hän niin kiinni solaansa kuin simpukka tai kilpikonna."

"Miksi, luulette te, rakastaa hän niin paljon neljää seinäänsä, mitkä jokatapauksessa ovat viheriksi maalatut, paljaat ja savustuneet? Sanokaas minulle, miksi esim. tuo naurettava herra, kun häntä joku hänen naurettavista tuttavistaan käy katsomassa, ottaa hänet niin hämillään ja sellaisilla kasvojen ilmeillä vastaan ja ikäänkuin olisi hän juurikään tehnyt neljän seinän sisäpuolella rikoksen, valmistanut vääriä pankinseteliä tai huonoja värssyjä lähettääkseen ne nimettömän kirjeen seuraamana sanomalehteen, muka tekosyyllä, että runoilija on jo kuollut ja että hän hänen ystävänänsä katsoo pyhäksi velvollisuudekseen julkaista hänen värssyjään? Miksi loppuu puhe? Miksi ei kuulla naurua, eikä mieluista sanaa tuon äsken ilmestyneen ja jotenkin pukahtuneen tutun puolelta, joka muutoin suosii iloista puhetta kauniista sukupuolesta, pilaa ja naurua? Nähtävästi on hän uusi tuttava, joka käy ensikerran vieraisilla. Miksi tempaa hän äkkiä hattunsa, muistaa hyvin tärkeitä asioita, mikä hänellä on tehtävänä ja menee nopeasti pois? Miksi nauraa hän ääneensä ja lupaa ei koskaan tulevansa tämän erakon luoksi, vaikka tämä erakko on parhain ihminen maailmassa, samalla kun hän ei voi kieltää itseltään tuota vähäistä huvitusta vertailla ystävän katsantoa, jonka kanssa hän oli puhunut, tuon onnettoman kissan kasvoihin, jota lapset ahdistivat ja vainosivat sekä räökkäsivät kaikin tavoin ja joka vihdoinkin pelastautui lavitsan alle, missä se hyvän aikaa läähöitti ja molemmilla kädellänsä siveli ja puhdisteli kuonoaan."

"Kuulkaas kerrankin", keskeytti Nastjenka, joka kaiken aikaa kuunteli avosuin ja avosilmin — "kuulkaappas, minä en tiedä lainkaan, miksi tämä kaikki tapahtui ja miksi te asetatte minulle sellaisia naurettavia kysymyksiä. Mutta mitä minä varmasti tiedän, on se, että te olette tätä kaikkea hakenut."

"Epäilemättä", vastasin minä vakavimmalla katsannolla.

"Pitkittäkää vielä", vastasi Nastjenka — "sillä minä olen hyvin halukas tietämään, kuinka tämä kaikki päättyi."

"Te tahdotte tietää, Nastjenka, mitä sankarimme teki solassaan, tai paremmin sanottu, minä, koska koko historian sankari olen minä omassa vähäpätöisessä persoonassani. Te haluatte tietää, miksi minä tulin niin levottomaksi ystäväni odottamattomasta käynnistä. Te haluatte tietää, miksi minä punastuin, kun huoneeni ovet avattiin, miksi en ymmärtänyt vastaanottaa vieraita ja täyttää vierasvaraisuuden vaatimuksia."

"Niin, niin", vastasi Nastjenka, — "sitä juuri halajankin. Te kerrotte sangen hyvin, mutta ettekö voi kertoa vähemmin kauniisti. Te kerrotte niinkuin te kirjasta lukisitte."

"Nastjenka", vastasin minä vakavalla ja jyrkällä äänellä tuskin voin pidättää nauruani, — "hyvä Nastjenka, minä tiedän kertovani hyvin, mutta suokaa anteeksi, en ymmärrä toisia. Minä olen kuningas Salomon'in hengen kaltainen, joka oli tuhannen vuotta seitsemän sinetin alla eräässä astiassa ja josta vihdoinkin nuo seitsemän sinettiä otettiin pois. Nyt, hyvä Nastjenka, kun olemme niin pitkän eron jälkeen löytäneet jälleen toinen toisemme, — sillä minä tunnen teidät jo kauvan aikaa sitten ja se on juuri merkki, että minä vain teitä etsin ja että meidän oli määrä nyt tulla yhteen, — nyt avautuvat päässäni tuhannen läppää ja minun täytyy päästää sanavirran tulvimaan tai minä tukehdun. Ja nyt pyydän siis ett'ette keskeytä, Nastjenka, minua, vaan kuulette kärsivällisesti, ja vaijeten minua. Muutoin — vaikenen minä!"

"Ei, ei! Ei suinkaan! En sano enään sanaakaan."

"Minä pitkitän, ystäväni Nastjenka. Päiväni kuluessa on hetki, jota minä erittäin rakastan. Se on tuo hetki, jolloin melkein kaikki toimet ja kaikki velvollisuudet lepäävät ja kaikki rientävät kotiin nauttiakseen silmänräpäyksen lepoa ja sen ohessa tehdäkseen muita iloisempia suunnitelmia ehtoota ja yötä varten, saadakseen siten mielensä mukaan käyttää vapaata aikaa. Meidän sankarimmekin — sillä teidän täytyy, Nastjenka, antaa minun puhua kolmannessa persoonassa, syystä että ensimmäisessä persoonassa puhuminen loukkaa häveliäisyyttä, — siis, sankarimmekin, joka niinikään ei ole toimetta, tekee niinkuin muutkin. Mutta harvinainen tyytyväisyyden tunne ilmenee hänen kalpeilla, jotenkin väsyneillä kasvoilla. Ei hän

välinpitämättömästi katsele iltaruskoa kohti, mikä verkalleen ilmestyy kylmälle Pietarin taivaalle. Kun minä sanon, että hän katselee sitä kohti, niin valehtelen minä, hän ei katsele, hän silmäilee vain tyhjään niinkuin tiedoton, ikäänkuin hänen huomiotaan kiinnittäisi joku muu miellyttävämpi seikka. Hän on tyytyväinen kun hän hänelle uskottuine toimineen aamuksi on valmis ja iloinen niinkuin koulupoika, kun hän pääsee koulupenkiltä. Katsokaas häntä syrjästä, Nastjenka! Te huomaatte pian, että joku iloinen tunne vaikutti hyvintekevästi hänen heikkoihin hermoihinsa ja hänen sairaanloisesti kiihoitettuun mielikuvitukseensa. Hän on jotakin mietiskellyt. Kenties päivällisateriaa? Taikka tämänpäiväistä ehtoota? Mitä hän niin innokkaasti tarkastelee? Kenties tuota jalonnäköistä herraa, joka niin kohteliaasti tervehti tuota hänen ohitsensa komeissa ajopelissä kulkevaa naista. Ei Nastjenka! Mitä hän tuollaisista vähäpätöisyyksistä huolii. Hän tuntee nyt jo itsensä rikkaaksi omasta, erinomaisesta elämästään ja laskevan auringon hohtava säde, joka niin kirkkaasti liekehti hänen edessään, herätti hänessä koko joukon kuvia ja vaikutuksia. Nyt huomasi hän tuskin tien, jolla ennen vähinkin vähäpätöisyys saattoi kiihoittaa häntä. Nyt on jo mielikuvituksen jumalatar oikullisella kädellään merkinnyt kultaisia perusaatteitaan hänen eteensä ja avannut hänen silmänsä aavistamattomaan, ihmeteltävään maailmaan ja kuka tietää, ehkä kohotti se hänet tuolta mainiolta kivikäytävältä, jolla hän käveli, seitsemänteen kristallitaivaasen."

"Yrittäkääs kerrankaan pidättää häntä ja kysyä äkkiä, missä hän nyt seisoo ja mitä katua hän kulkee? Todennäköisesti ei hän ole sitä tietävä ja vihassa punehtuen on hän jotakin sopertava vain näön vuoksi."

"Sentähden kyyristyi hän niin kokoon ja oli milt'ei säikäyksestä huutaa, kuin eräs hyvin arvoisa nainen pidätti häntä keskellä käytävää ja kysyi kohteliaasti tietä, minkä hän oli kadottanut. Harmistuneena astuu hän eteenpäin, tuskin huomaten, että ohikulkijat katsovat hänen jälkeensä nauraen ja että tuo nuori tyttö arasti väistyi hänen edessään tieltä. Mutta leikkivä mielikuvitus käsitti tuon kaiken lennossa, tuon vanhan naisen, nuo nauravat ohikulkijat, ja tuon nuoren tytön, ja talonpojat, jotka aluksissaan Fontankalla keittivät ehtooruokaansa, kietoutuivat hekin mielikuvituksen verkkoon niinkuin kärpänen hämähäkin seittiin. Uusilla havaannoillaan meni erakko kotiin ja istahtui päivällisaterialle. Jo kauvan sitten oli hän aterioinut ja heräsi vihdoin vasta kun mietiskelevä, aina raskasmielinen Matrena, joka häntä palveli, korjasi kaikki pöydältä ja ojensi piipun hänelle. Hämärsi huoneessa, hänen sielunsa oli tyhjä ja murheellinen, täydellinen unimaailma laskeusi hänen ympärilleen ilman melua ja hälinää. Pienessä huoneessa vallitsee hiljaisuus. Yksinäisyys ja väsymys sivelevät mielikuvitusta, se herää uudelleen, se kiehahtaa yli partaittensa, niinkuin vesi vanhan Matrenan kahvikattilassa, joka ulkona keittiössä lakkaamatta liikuskelee ja keittää kahvia."

Räjähdys keskeyttää häntä, kirja, jonka uneksija on sattumalta käteensä ottanut, putoaa lattialle, ennenkuin hän on vielä ehtinyt kolmannelle sivullekaan. Hänen mielikuvituksensa on uudelleen herätetty, taaskin kulkee uusi maailma, uusi lumoava elämä hänen editsensä loistavassa kuvassa. Uusi uni, uusi onni. Uusi annos hienoa, suloista myrkkyä! Oi, mitä onkaan meidän elämämme, meidän velvollisuutemme hänelle!"

"Te kysytte ehkä, mitä hän uneksii? Mitä varten tämä kysymys? Kaikesta ... runoilijan näytekappaleesta, jota ei aluksi ymmärretty, vaan myöhemmin kruunattiin; ystävydestä Hoffman'in kanssa; Perttulin yöstä; Diana Vernon'ista, Ivan Vassiljevitsch julman sankarityöstä Kasanin valloituksessa, Clara Mowbray'sta, Hussista, kirkon kokouksen edessä, kuolleitten ylösnousemisesta Robert'issa, Beresinan tappelusta, runojen lukemisesta kreivitär M. D:n luona. Danton'ista, Cleopatrasta *ei suoi amanti*, Kolomnan talosta, omasta kodistaan ja vieressään olevasta suloisesta olennosta, joka hänelle kuuluu jonakuna talviehtoon, suu ja silmät suljettuina, niinkuin te nyt minulle kuulutte, pieni enkelini... Ei, Nastjenka, mitä pitää hänen, mitä pitää hänen ... tuon hekumallisen vetelyksen tässä elämässä? Hän ajattelee, että se on vaivaloista, viheliäistä elämää, aavistamatta, että hänellekin kerran lyö raskas hetki, jolloin hänen on yhtä ainoata päivää varten tässä kurjassa elämässä uhraaminen kaikki haaveelliset vuotensa. Mutta ennenkuin häntä saavuttaa tämä uhkaava aika, ei hän toivo lainkaan mitään, koska hän on yli toivon koroitettu, koska hän on tyrttynyt, koska hän on elämänsä seppä ja muodostaa sen joka hetki oman mielensä mukaan."

"Ja niin helposti, niin luonnollisesti rakentuu tämä haaveellinen maailma. Ikäänkuin ei se sisältäisi mitään valhekuvia. Sanokaas, Nastjenka, miksi sellaiset hetket rasittavat henkeä? Miksi lyöpi valtimosuoni arvoituksellisesta, tuntemattomasta syystä, miksi valuvat kyneleet hänen silmistään ja polttavat hänen kalpeilla, kuluneilla poskillaan? Miksi kuluvat kokonaiset unettomat yöt niinkuin silmänräpäys tyhjentyttömässä ilossa ja suloudessa ja sanokaas minulle, miksi aamukoiton ruusuvalollaan hohtaessa ikkunan läpi ja hämärän valaistessa tuota kolkkoa huonetta epäilyttävällä, haaveksivalla valollaan, niinkuin meillä täällä Pietarissa, uneksijamme uuvuttaa itsensä, heittäytyy vuoteelle ja sitten, huumautuneena sairaanloisesti kiihoitetun henkensä ihailusta nukkuu niin hurmauttavan suloisella tuskalla sydämessään?"

"Ja sitten, mikä petos! Rakkaus heräsi hänen povessaan tyhjentyttömällä ilolla ja kaikilla tuskillaan... Katselkaas häntä ja tuomitkaa itse! Uskoisittekohan, hänet nähdessänne, hyvä Nastjenka, ettei hän todellakaan ole koskaan tuntenut häntä, jota hän kiihkoisessa mielikuvituksessaan niin paljon rakasti? Onko hän nähnyt hänet vain pettävässä unikuivissa? Eikö hän todellakin myöhemmin, kun ero oli tapahtuva,

sulkeutunut itkien ja valittaen hänen syliinsä? Oliko ne kaikki vain unikuvia? Ja eikö hän todellakin myöhemmin kohdannut häntä, kaukana kotorannoilta, vieraan taivaan alla, tuossa ihmeellisessä, ijankaikkisessa kaupungissa, loistavissa tanssijaisissa, hurmaavan soitannon ohella Palazzossa — tietysti Palazzossa — tuolla mirthien ja ruusujen siimeksessä, missä hän, tuntien hänet, kiireesti otti naamarinsa pois ja kuiskaili: 'minä olen vapaa' ja sitten vapisten heittäysi hänen rinnoilleen ja riemuitsi ihastuksesta, jolloin he silmänräpäyksessä unohtivat murheen, eron ja kaikki tuskat ja hän sitten viimeisellä, intohimoisella suutelolla tempasi itsensä irti hänen tuskalloisesta syleilystään?"

"Oi, tiedättehän itse, Nastjenka, että kavahdamme, tulemme levottomiksi ja punastumme, niinkuin koululainen, joka naapurin puutarhasta vast'ikään varastamansa omenan kätki taskuunsa, kun pitkä, terve nuorukainen, ilveilijä, kutsumaton ystävänne avaa ovenne ja huutaa ikäänkuin ei olisi mitään tapahtunut: 'Minä, ystäväni, tulen tällä haavalla Pavlovskista!' Jumalani, vanha kreivi on kuollut, sanomaton onni on tulossa ja tuolla tulee ihmisiä Pavlovskista kaupunkiin."

Lopetettuani pulskan puheeni, vaikenin minä. Minä muistan, että minulla oli suuri halu nauraa ääneen, tuntiessani että vihoillismielinen henki liikkui minussa, joka jo rupesi ajatuksiani valtaamaan ja että silmäni alkoivat hehkua... Odotin, että Nastjenka avaisi viisaat silmänsä ja remahtaisi lapselliseen, raikkaaseen, iloiseen nauruun ja minä rupesin jo katumaan, että olin mennyt liian pitkälle; että minä hyödyttömästi olin kertonut, mitä jo kauvan liikkui sydämessäni, josta minä niinkuin kirjasta voin puhua, minä kun jo kauvan aikaa sitten olin langettanut itsestäni tuomion ja tuskin voin pidättää itseäni lukemasta sitä julki, aavistamatta, että hän tulisi minua ymmärtämään. Mutta kummastuksekseni vaikenin hän. — Hetken kuluttua puristi hän lempeästi kättäni ja kainolla myötätuntoisuudelta kysäsi hän:

"Oletteko todellakin noin mieltänyt koko elämänne?"

"Koko elämäni, Nastjenka, koko elämäni", vastasin minä, ja näyttää siltä, että tulen sen samoin lopettamaankin!"

"Ei, se ei saa tapahtua", sanoi hän levottomasti. "Minä vietän kaiken elämäni isoäitini luona. Ja tiedättekö ettei sellainen elämä ole suloista?"

"Tiedän, Nastjenka, tiedän!" huudahdin minä voimatta enään pidättää tunteitani. "Minä huomaan nyt selvemmin kuin koskaan, että olen turhaan kuluttanut parhaimmat vuoteni! Nyt tiedän tämän ja tunnen vielä paremmin tämän tiedon katkeruutta. Jumala itse on lähettänyt teidät, hyvä enkelini, sanomaan ja todistamaan sitä minulle. Nyt istuessani vieressänne ja puhuessani kanssanne, käy minulle

vaikeaksi ajatella tulevaisuutta, koska tulevaisuus jälleen tuopi mukanaan yksinäisyyttä ja tätä murheellista, hyödytöntä elämää. Oi, olkaa siunattu, suloinen hengettäreni, ett'ette heti karkoittanut minua pois, että saatoin sanoa ääneeni kumminkin kaksi ehtoota elämästäni."

"Oi, ei, ei!" huusi Nastjenka ja kyyneleet tulivat hänen silmiinsä, "se ei saa enään niin olla. Niin emme tule eroamaan! Mitä on kaksi ehtoota!"

"Voi Nastjenka, Nastjenka, tiedättekö, että te olette pitkäksi ajaksi sovittanut minut itseni kanssa? Tiedättekö te etten minä itsestäni ajattele enään niin pahaa kuin ennen toisinaan? Tiedättekö te etten ehkä enään siitä harmiinnu, että tein elämässäni rikoksia ja syntiä, koska sellainen elämä on rikos ja synti? Ja älkää ajatelko, että minä olen liioitellut, Nastjenka, kun minulla toisinaan on niin murheellisia hetkiä ... kun minusta sellaisina hetkinä usein näyttää, etten ole mahdollinen todellista elämää viettämään, että minä kadotan kaiken maltin, kaiken vaiston todellisuudelle, kun minä vihdoin itseänikin kiroan, kun minulla haaveellisten öitteni jälkeen usein on toipumuksen hetkiä, mitkä ovat hirvittäviä!"

"Ja kuinka paljon mielikuvitusta onkaan murheessa! Me tunnemme, että se vihdoin tyhjentyy tässä alituisessa jännityksessä, tuo tyhjentyvätön mielikuvitus, kadottaessamme varhaisen ihanteemme, jotka rikkoutuvat tomuksi ja pirstaleiksi. Jos toista elämää löytyy, niin täytyy se noista pirstaleista tulla raketuksi."

"Kuitenkin halajaa sielu jotakin muuta! Turhaan penkoilee uneksija tuhvassa, vanhoissa mielikuvituksissaan, etsien tässä tuhvassa kipenää puhaltaakseen sitä sytyksiin ja tällä näin saadulla tulella lämmittääkseen kylmettynyttä sydäntään ja herättääkseen jälleen siinä kaikkea sitä, mitä siinä ennen oli, mikä sielua liikutti, mikä veren pani liikkeesen, mikä kutsui kyyneleitä silmiin ja petti niin suurenmoisesti! Tiedättekö, Nastjenka, kuinka pitkälle minä olen tullut? Tietäkääs, että minun täytyy viettää tunnelmieni vuosipäivää, sen vuosipäivää, mikä minulle oli niin kallista, mikä ei koskaan todellisuudessa ollut olemassa, koska tätä vuosipäivää vietetään vain tyhmien ruumiittomien mielikuvitelmiin muistolle. Mutta, unikuvistakin voidaan päästä irti! Tietäkääs, että minä nyt halusta muistelen määrättyinä aikoina käydä niillä paikoilla, missä minä joskus tapani mukaan olin onnellinen. Minä halajan rakentaa nykyistä oloani palajamattoman menneisyyden avulla ja usein riennän minä murheellisena niinkuin varjo ilman hätää ja ilman tarkoitusta, pitkin Pietarin katuja ja kujia. Mitä muistoja ne ovatkaan! Minä muistan esimerkiksi, että minä juuri tässä, tällä paikalla, täsmälleen vuosi sitten, samalla tunnilla, tällä samalla käytävällä, kuljeksin yhtä yksinäisenä; yhtä murheellisena kuin nytkin. Ja minä muistan, että haaveiluni olivat silloinkin surulliset ja vaikk'ei ennemminkään ollut keveämpi oltava,

niin tuntui elämä kuitenkin silloin helpommalta ja rauhallisemmalta, ilman noita pimeitä ajatuksia, mitkä nyt minussa riippuvat, ja ilman noita kolkkoja omantunnon ahdistuksia, mitkä eivät päivällä eikä yöllä anna rauhaa. Ja minä kysyn itseltäni: mihinkä jäivät unikuvasi? Ja pääätä pudistellen sanon minä: kuinka nopeasti kuluvatkaan vuodet! Ja taaskin kysyn itseltäni: mitä olet sinä vuosillasi tehnyt? Kuinka olet sinä viettänyt parhaimman aikasi? Oletko sinä elänyt tai etkö? Katsos, sanon minä itselleni, kuinka maailmassa tulee olo kylmäksi Vielä kuluu vuosia ja niiden jälkeen tulee iloton yksinäisyys ja surullinen vanhuus ja sitten murhe ja tuska. Haaveellinen maailma vaalenee, unikuvat haihtuvat ja kuolevat ja makaavat ympärihajoitettuina niinkuin lakastuneet puun lehdet. Oi Nastjenka! Voi, vaikeata on yksin jäädä, eikä omistaa mitään surettavaa, ei niin mitään, koska kaikki, mitä minä kadotin oli arvotonta, ei minkään veroista, aivan mitätöntä, kaikki vain petosta ja unta."

"Älkää valittako kauvemmin", sanoi Nastjenka, kuivatessaan kyöneleitään. "Riittää jo! Nyt olemme kaksin, niinkuin tuleekin olla, me emme koskaan tule toisistamme eroamaan. Kuulkaappas, minä olen yksinkertainen ja vähän opetettu tyttö, vaikka mummoni otti minulle opettajan. Mutta todellakin, minä ymmärrän teitä, koska minäkin olen kokenut kaikki, mitä te nyt juuri sanoitte minulle, ollessani kiinnitetty mummoni hameesen. Luonnollisesti en voisi kertoa niin kauniisti kuin te, sillä minä en ole niin sivistynyt", lisäsi hän kainosti, samalla kuin hän antoi huomata ihmetyksensä kaunopuheliaisuudestani, "mutta minä iloitsen suuresti, että te puhutte niin avonaisesti. Nyt tunnen minä teidät tarkasti. Ja tiedättekös? Minä kerron teille koko historiani, aivan suoraan, ja antakaa sitten minulle neuvo. Te olette hyvin viisas mies. Luvatkaa minulle, että neuvotte minua."

"Voi Nastjenka", vastasin minä, — "vaikka en koskaan ole ollut neuvonantaja, saati sitten viisaskaan neuvonantaja, huomaan minä kuitenkin, että jos aina niin elämme, niin on se viisaasti ja antaahan kukin ystävä toiselleen parhaimpia neuvoja. Nyt siis kaunis Nastjenka, millaisen neuvon tarvitsette? Puhukaa avonaisesti. Minä olen nyt niin iloinen ja onnellinen, rohkea ja viisas!"

"Ei, ei", keskeytti Nastjenka minua nauraen, "minä en tarvitse vain viisasta, vaan veljellistäkin neuvoa, oikein sydämellistä, ikäänkuin olisitte minua jo ikuisesti rakastanut!"

"Oivallista, Nastjenka, oivallista!" huusin minä ihastuneena, "ja vaikka minä jo kaksikymmentä vuotta olisin teitä rakastanutkin, niin en tulisi minä kuitenkaan sen hellempään rakastamaan kuin nytkään!"

"Kätenne!" sanoi Nastjenka.

"Tässä se on!" vastasin minä, ojentaen käteni hänelle.

"Siis, aloitamme minun historiaani."

NASTJENKAN HISTORIA.

"Puolet historiastani tunnette jo, se on, te tiedätte, että minulla on vanha isoäiti."

"Ellei toinen puoli ole sitä pitempi..." keskeytin minä hymyillen.

"Vaijetkaa ja kuulkaa! Ennen kaikkia on ehtona, että te ette enään keskeytä minua, muutoin minä vaikenen. Kuunnelkaa siis vaijeten. Minulla on vanha mummo. Tulin jo hyvin nuorena tyttönä hänen luokseen, kun isä ja äiti kuolivat. Luullakseni oli mummoni ennen ollut varoissaan, koska hän vielä nytkin muistelee parempia päiviä. Hän opetti minulle ranskan kieltä ja otti opettajankin minulle, kun minä olin viidentoista vanha — nyt olen minä seitsemäntoista — loppui opetus. Tällä ajalla tein minä muutaman kepposen. Mitä minä tein, en tahdo teille sanoa. Olkoon kyllin sanottuna, että rikos oli vähäpätöinen. Mummo huusi minua eräänä aamuna luokseen ja sanoi, että kun hän oli sokea, ei voisi hän pitää minua silmällä, otti sentähden parsinneulan ja kiinnitti hameeni omaansa ja nyt oli tilamme sellainen ikäänkuin pitäisi meidän istuman tällä tavalla kaiken elämämme ellei jotakin keinoa löytyisi päästä siitä vapaaksi. Sanalla sanottuna: alussa oli minulle aivan mahdotonta mennä mihinkään, minun täytyi työskennellä, lukea, oppia — aivan mummoni vieressä.

"Kerran yritin minä kavaluutta ja pyysin Theklan istumaan sijassani. Thekla on meidän palvelijamme; hän on mykkä. Thekla istui aivan hiljaa sijallani. Sill'aikaa nukkui mummo nojatuolissaan ja minä menin erään ystävän luo. Mutta asia päättyi huonosti. Mummo heräsi poissaollessani ja luulossa minun istuvan rauhallisesti hänen luonaan, kysyi hän jotakin. Thekla huomasi mummon kysyvän jotakin, mutta ei voinut ymmärtää mitä se oli. Hän mietiskeli, mitä hänen piti tekemän, otti parsinneulan pois ja juoksi tiehensä..."

Tässä pysähtyi Natsjenka ja nauroi ääneensä. Minäkin nauroin hänen kanssaan. Kohta pitkitti hän:

"Minä sanon teille, älkää naurako mummolleni. Minä nauran, koska se on naurettavaa... Mitä tulisi minun tehdä, kun mummo nyt kerran on sellainen. Ja minä rakastan häntä todella kumminkin vähän. Minä asetettiin vanhalle paikalleni jälleen enkä päässyt enään liikkumaan.

"Unhotin vielä sanoa teille, että mummollani on oma vähäinen, puinen huoneus kolmella ikkunalla ja yhtä vanha kuin mummokin, siinä on ullakkokamarikin. Tähän muutti muudan vuokralainen..."

"Kenties isällinen henkilö?" huomautin minä.

"Tietystikin", vastasi Nastjenka — "ja hän ymmärsi paremmin vaijeta kuin te. Tosiaankin, hän sai tuskin kielensä liikkeesen. Hän oli vähäinen, vanha mies, kuiva, mykkä, sokea, niin ettei hän vihdoin voinut elääkkään. Ja niin hän kuolikin. Sitten löysin jälleen uuden vuokralaisen, sillä ilman vuokralaista emme voineet elää. Se oli paitsi mummoni eläkettä melkein ainoa tulolähteenne. Uusi vuokralainen oli nyt sattumalta nuori mies näöltään. Kun ei hän harjoittanut mitään kauppaa, otti mummo hänet vastaan ja kysyi sitten:

"Nastjenka, onko vuokralaisesi vanha vai nuori?"

"Minä en tahtonut valehdella. Sanoin ettei hän ollut juuri nuori eikä mikään vanhuskaan.

"Ja miellyttävän näköinen?" kysyi mummo.

"Taaskaan en tahtonut valehdella. 'Niin, miellyttävän näköinen, mummo!' Sitten sanoi mummo:

"Voi, onnettomuutta, onnettomuutta! Minä varoitan sinua, pienokainen, ettet katselisi häntä liian paljon! Voi! Millainen aika! Tulee uusi vuokralainen ja vielä miellyttävän näköinenkin! Niin ei ollut meidän aikanamme!"

"Mummo eli aina menneisyydessä. Hän oli silloin nuorempi, aurinko paistoi lämpimämmin eikä luumut käyneet niin pian happamiksi. Silloin oli kaikki minun aikani! Minä istuin vaijeten ja mietiskelin miksi mummo minua varoitti, kysyessään onko vuokralainen nuori ja kaunis. Sitten rupesin jälleen sukkaa kutomaan, silmikoita laskemaan ja unohdin asian kokonaan siihen.

"Eräänä aamuna tuli vuokralainen luoksemme ja puhui että hänelle oli luvattu että hänen kamarinsa paperoitaisiin uudestaan. Sana antoi toisen, mummo on jotenkin vireämielinen ja sanoi minulle:

"Mene makuuhuoneeseni ja tuo tilikirjani tänne!"

"Minä hypähdin oitis ylös, punastuen, tietämättä miksi ja unhotin kokonaan, että olin parsinneulalla kiinnitetty. Sen sijaan että olisin huomaamatta irroitannut itseni, tempasin minä niin, että mummon tuoli seurasi mukana. Huomattuani nyt, että vuokralainen käsitti kaikki suhteeni, punastuin minä ja jäin niinkuin kivettynyt

seisomaan paikalleni ja purskahdin itkuun. Niin hävettävä ja katkera oli tämä hetki etten enään rohjennut katsoa ylös! Mummo huusi: 'Mitäs siinä seisot?' Mutta kun vuokralainen huomasi, että minä häpesin häntä, kumarsi hän ja meni pois.

"Tästä ajasta alkain olen minä aina niinkuin puolin kuollut pelosta, niinpian kuin vaan etehisessä kuuluu jonkinlaista kolinaa. Luulen aina vuokralaisen tulevan ja otan kaikissa tapauksissa neulan varovasti pois. Mutta hän ei tullutkaan enään. Kului pari viikkoa kun hän Theklan kautta ilmoitti, että hänellä oli paljon ranskalaisia kirjoja, ainoastaan hyviä kirjoja, ja haluaisiko mummo, että minä saisin ajan kuluksi lukea niitä hänen kuultensa. Mummo otti kiitollisuudella tarjoomuksen vastaan, mutta kyseli kuitenkin ehtimiseen oliko ne siveellisiä kirjoja taikka ei, koska, jos ne vain olivat epäsideellisiä, sanoi hän: 'Sinä, Nastjenka, et missään tapauksessa saa lukea niitä, vaan opit vain pahaa niistä.'

"Mitä minä niistä sitten oppisin, mummo? Mitä niissä on?' kysyin taas.

"Voi', sanoi hän, 'niissä kerrotaan kuinka nuoret miehet viettelevät hyvin kasvatettuja tyttöjä, kuinka he, luuloittelemalla tahtovansa naida heitä, vievät heitä pois vanhempain huoneesta, kuinka he sitten jättävät nämät onnettomat tytöt niin että he surkeimmalla tavalla menehtyvät. Minä olen lukenut paljon sellaisia kirjoja', sanoi mummo, 'ja kaikki on niin kauniisti kerrottu, että niitä lueskelee yöt myötänsä. Siis, Nastjenka, älä lue niitä! Millaisia kirjoja on hän tänne lähettänyt?'

"Walter Scott'in romaaneja, mummo.'

"Walter Scott'inko? Mutta eiköhän siinä vain piileksi joku juoni? Katsos tarkasti eikö hän vain ole johonkin pistänyt rakkauden kirjettä?'

"Ei, mummo', sanoin minä, 'ei ole mitään kirjettä täällä.'

"Katsos kannen alle! Monesti kätkevät he kirjeitään sinne, nuo roistot!'

"Ei, mummo, kannenkaan alla ei ole mitään.'

"Vai niin! Sepä on varsin hyvä.'

"Niin aloimme lukemaan Walter Scott'ia ja kuukauden kuluttua olimme lukeneet melkein puolet. Sitten lähetti vuokralainen ehtimiseen toisia, jopa Puschkin'in teoksetkin, niin etten vihdoinkin voinut tulla ilman kirjoja toimeen, enkä enään toivonut naimistani kiinalaiselle prinsille.

"Sellainen oli asiain tila, kun minä kerran sattumalta portaissa kohtasin vuokralaisemme. Mummo oli minut lähettänyt jotakin hakemaan. Hän pysähtyi ja

minä punastuin, hänkin punastui, mutta sen ohessa hän nauroi, tervehti, ja kysyen mummon vointia sanoi hän:

"Oletteko lukeneet niitä kirjoja?"

"Olemme", vastasin minä.

"Mikä on niistä mieluisin teille?"

"Ivanhoe, ja erittäinkin miellyttää Puschkin minua."

"Tähän loppui keskustelumme tällä haavalla. Viikon kuluttua kohtasin minä hänet jälleen portaissa. Tällä kertaa ei ollut mummo lähettänyt minua, minä olin omasta päästä lähtenyt hakemaan jotakin. Kello oli kolmen vaiheella ja tähän aikaan palasi vuokralainen aina kotiin.

"Hyvää päivää", sanoi hän.

"Hyvää päivää", vastasin minä.

"Mutta eikö teille tule pitkäksi", kysyi hän, "istua kaikki päivät mummon vieressä?"

"Hänen tätä minulta kysyessä, punastuin minä jälleen, tietämättä miksi, minä häpesin itseäni ja minua kosketti katkerasti, että jo muutkin sitä kyselivät. Minä tahdoin, vastaamatta, mennä ohitse, mutta siihen ei ollut minulla voimaa."

"Kuulkaappas minua", sanoi hän, "te olette hyvä tyttö! Suokaa anteeksi, että minä niin puhun teidän kanssanne, mutta minä vakuutan teille, että minä, enemmän kuin mummonne, toivon teille hyvää. Eikö teillä ole yhtään ystävää, jonka luona toisinaan kävisitte?"

"Ei, ei yhtään", sanoin minä, "paitsi Maschenka ja hän on mennyt Pskoviin."

"Ettekö tahdo minun kanssani käydä teatterissa?" kysyi hän.

"Teatterissako? Ja mitä sanoisi mummo siihen?"

"Irroittakaa varovasti itsenne mummostanne!"

"Ei", sanoin minä, "en tahdo pettää mummoa. Hyvästi!"

"Hyvästi, hyvästi!" sanoi hänkin.

"Päivällisen jälkeen tuli hän luoksemme, istahtui, puheskeli kauvan mummon kanssa, tiedusteli kävikö hän koskaan ulkona, oliko hänellä tuttavias ja yht'äkkiä sanoi hän:

"Tänään olen ostanut loossin oopperaan. Annetaan Sevillan parturia. Tuttavani tahtoivat käydä kanssani, mutta kieltäysivät ja nyt jää minulle piletti."

"Sevillan parturiako?' huudahti mummo, 'samaa parturia, jota minunkin aikana näytettiin?'

"Niin, samaa parturia', sanoi hän ja katsahti minuun. Minä ymmärsin kaikki, punastuin ja sydämeni sykki kiivaasti odotuksesta.

"Oi, minä olen itse aikanani näytellyt Rosinan osaa', huudahti mummo, 'seuranäytelmässä.'

"Ettekö tahdo käydä kanssani tänään?' kysyi vuokralainen. 'Pilettini menee muutoin hyödyttönnä hukkaan.'

"Hyvä, minun puolestani, menkäämme', sanoi mummo, 'miksi emme menisi? Ja minun Nastjenkani tässä ei ole vielä koskaan teatterissa ollut.'

"Jumalani, mikä ilo! Oitis valmistimme itsemme ja menimme. Mummo, vaikka sokea, tahtoi kumminkin soittoa kuulla ja sitäpaitsi oli hän hyvä vanha rouva, hän soi minulle mielellään huvitusta, mutta itsestämme emme koskaan olisi sinne menneet.

"Voi! minä en voi teille kertoa, millaisen vaikutuksen 'Sevillan parturi' teki minuun. Mutta koko sen ehtoon katseli vuokralaisemme niin ystävällisesti minua ja puhui niin kauniisti, että minä oitis huomasin hänen tahtovan asettaa minut koetukselle, niinkuin hän tuona aamuna ehdoitti lähtemään yksin hänen kanssaan kävelyllä. Mikä ilo nyt! Minä laskeuduin niin ylpeänä, niin tyytyväisenä nukkumaan, sydämeni sykki niin kiivaasti kuin kuumeessa ja koko yön uneksin minä Sevillan parturista.

"Minä luulin hänen nyt yhä useammin tulevan luoksemme. Mutta toisin kävi. Hän pysyi melkein kokonaan poissa. Hän tuli tuskin kertaakaan kuussa ja aina vain kutsuakseen meitä teatteriin. Vielä menimme kahdesti hänen kanssansa. Siihen en ollut minä tyytyväinen, huomasin hänen surkuttelevan minua, että minä vietin mummon luona niin orjallista elämää, mutta ei sen enempää. Minä kadotin rauhani, en voinut levollisesti istua, en tukea, enkä työskennellä, välistä nauroin ja tein mummolle jonkun kepposen, sitten jälleen purskahdin itkemään. Vihdoin kärsi terveyteni siitä ja minä tulin melkein oikein sairaaksi.

"Teatteri-aikakausi loppui ja vuokralaisemme lakkasi tulemasta luoksemme. Kohdatessamme toinen toisemme, tietysti aina samoilla portailla, kumarsi hän niin vakavasti ja vaijeten, ikäänkuin ei hän tahtoisi puhua, meni portaita alas, sill'aikaa kuin minä vielä seisoin toisessa päässä punaisena kuin kirsikka, syystä että kaikki veri nousi päähäni niin pian kuin hänet vain kohtasin.

"Nyt olemme pian lopussa. Täsmälleen vuosi sitten, toukokuulla, tuli vuokralaisemme luoksemme ja kertoi mummolle lopettaneensa toimensa ja täytyvänsä nyt vuodeksi mennä Moskovaan. Kuultuani sen, kalpenin minä ja hervahdin puolikuolleenä lavitsalle. Mummo ei huomannut mitään ja luovutettuaan asuntonsa, kumarsi vuokralainen ja meni.

"Mitä piti minun tekemän? Mietin ja tuumin, vihdoinkin tulin päätökseen. Huomenna aikoi vuokralainen matkustaa pois ja minä päätin, mummon mentyä nukkumaan, saattaa vielä tänä ehtona kaikki ratkaisuun. Niin tapahtuikin. Minä sidoin yhteen kimppeun kaikki, mitä tarvitsin, vaatteita ja kaluja, ja tällä kimpulla kädessäni menin, en juuri elävänä enkä kuolleenakaan, vuokralaisemme luokse ullakkokamariin. Tuntui ikäänkuin olisin tarvinnut kokonaisen tunnin portaita noustakseni ylös. Avattuani hänen ovensa, huudahti hän hämmästyksestä nähdessään minut. Hän luuli minua aaveeksi ja kiiruhti tarjoamaan minulle vettä, kun tuskin jaksoin jaloillani seisoa. Sydämeni sykähteli niin kovasti että päätäni huimasi ja järkeni häiriintyi. Saatuani silmäni jälleen auki, asetin kimpuni hänen vuoteelleen, istahdin itse sen viereen, peitin kasvoni käsilläni ja purskahdin äänekkääseen itkuun.

"Silmänräpäyksessä näkyi hän käsittävän kaikki. Hän seisoikin edessäni kalpeilla kasvoilla ja katseli murheellisena minua. 'Kuulkaas minua', alkoi hän, 'kuulkaas minua, Nastjenka, minä en voi mitään tehdä, minä olen köyhä mies. Nykyisin ei ole minulla mitään, ei edes oikeata paikkaakaan. Millä voisimme elää, jos minä teidät naisin?'

"Me keskustelimme kauvan siitä, mutta vihdoinkin en voinut hillitä itseäni, vaan sanoin etten voinut pitemmältä elää mummon luona, minä karkaisin hänen luotaan enkä enään tahtoisi antaa parsinneulalla kiinnittää itseäni, vaan tulisin hänen kanssansa Moskovaan, jos hän sallisi, koska en ilman häntä voisi elää.

"Rakkaus, häpeä ja ylpeys, kaikki puhuivat minussa yhdellä haavaa ja minä lankesin melkein voimattomana vuoteelle. Niin kovin pelkäsin minä kieltoa! Hän istui muutaman minuutin vaiti, sitten nousi hän ylös, tuli luokseni ja tarttui käteeni.

"'Kuulkaas minua, rakas, hyvä Nastjenka', sanoi hän vihdoinkin kyynelten läpi. 'Minä vannon teille, että jos minulle vain kerrankin on mahdollista, niin nain minä teidät ja te tulette ehdottomasti tekemään minut onnelliseksi. Minä matkustan nyt Moskovaan ja tulen viipymään siellä vuoden. Toivon siellä saavuttavani menestystä. Kun minä palajan ja te ette vain ole lakanneet rakastamasta minua, niin vannon teille, että me tulemme onnellisiksi. Nyt ei se ole mahdollista, minä en voi luvata teille mitään eikä minulla ole oikeuttakaan siihen. Mutta minä kerron sen, että ellei se vuoden kuluessa onnistu, niin on se kuitenkin joka tapauksessa kerran tapahtuva, tietysti ehdolla,

ett'ette kehenkään toiseen mielisty, sillä minulla ei ole oikeutta, enkä uskallakkaan teitä sanalla sitoa.'

"Näin hän puhui ja seuraavana aamuna matkusti hän pois. Me olimme päättäneet olla mummulle sanaakaan sanomatta. Niin hän tahtoi. Ja nyt on koko historiani melkein lopussa. Kokonainen vuosi on kulunut. Hän on tullut takaisin, hän on jo kolme päivää sitten täällä ja, ja..."

"Kuinka? Mitä nyt?" huudahdin minä, kärsimättömänä kuullakseni loppua.

"Eikä hän ole tähän saakka näyttäytynyt!" vastasi Nastjenka tuskalloisesti. "Ei kuulu mitään häneltä."

* * * * *

Hän pysähtyi, vaikenen muutaman minuutin, antoi päänsä vaipua ja peittäessään kasvonsa käsillään, itki hän niin, että sydäntäni vihloi.

Sellaista pitkitystä en ollut lainkaan odottanut.

"Nastjenka!" aloin arkatuntoisesti, "Nastjenka, älkää, Jumalan tähden, noin itkekö! Kuinka voitte te tietää...? Ehk'ei hän vielä ole täällä?"

"Hän on täällä!" vakuutti Nastjenka. "Hän on täällä, minä tiedän sen. Me teimme ehtoolla ennen hänen lähtöään sopimuksen. Puhuttuamme kaikki mitä minä juuri teille kerroin, tulimme tänne rantaa pitkin kävelemään ja istuimme tällä penkillä. Minä en enään itkenyt, kuuntelin surumielisenä mitä hän sanoi... Hän sanoi oitis palaittuaan tulevansa meille ja ellen minä luopuisi hänestä, niin tulisimme mummulle kertomaan kaikki. Nyt on hän palannut, minä tiedän sen, mutta hän ei tule."

Uudelleen rupesi hän itkemään.

"Jumalani!" huudahdin minä, "eikö löydy mitään keinoa tyynnyttämään murhetta?" Hädissäni hypähdin ylös penkiltä. "Sanokaas minulle, Nastjenka, enkö minä ehkä voi mennä hänen luoksensa?"

"Kuinka olisi se mahdollista?" sanoi hän, äkkiä kohoittaen päätänsä.

"Ei, tietysti ei. Se ei sovi", vastasin minä tynesti. "Mutta — ehkä kirjoitatte hänelle."

"Ei, ei missään tapauksessa!" huudahti hän päättävästi ja kumarsi taaskin päätään, katsomatta minuun.

"Miksi ei?" pitkitin minä, pitäen ajatuksestani kiinni "Mutta tietäkääs, Nastjenka, millaisen kirjeen! Kirjeitä on kahdenlaisia ja... Voi, Nastjenka, siinä on koko asia!

Luottakaa minuun. Minä en anna huonoa neuvoa. Kaikki voi vielä tulla hyväksi! Te otitte ensimmäisen askeleen — miksi siis nyt..."

"Mahdotointa, mahdotointa! Ikäänkuin minä tahtoisin hänestä riippua."

"Oi, hyvä Nastjenkani", vastasin minä, voimatta salata naurua, "ei toki, ei. Te olette oikeassa, koska hän on antanut lupauksen teille. Ja minä huomaan kaikesta, että hän on hienotunteinen ihminen ja että hän hyvää tarkoittaa", pitkitin minä, nousevassa ihastuksessa päätelmäni selvydestä. "Millainen on hänen suhteensa? Hän on lupauksella sidottu. Hän sanoi ettei hän tulisi ketään toista naimaan kuin teidät, jos hän koskaan naisikaan. Teille antoi hän täyden vapauden sanomaan itsenne irti hänestä... Tässä tapauksessa saatatte ottaa ensimmäisen askeleen. Teillä on etuoikeus, esimerkiksi, jos te tahtoisitte pitää kiinni hänen sanoistaan."

"Sanokaas kuinka te kirjoittaisitte?"

"Mitä?"

"Tuon kirjeenkö?"

Minä kirjoittaisin tähän tapaan:

"Kunnioitettava herra!"

"Onko se ollenkaan tarpeellista tuo 'kunnioitettava herra'?"

"Kaiketikin! Muutoin, miksikä ei? Minä ajattelen..."

"Noh, hyvä, hyvä. Kuinka sitten?"

"Kunnioitettava herra!"

Suokaa anteeksi, että minä...

Mutt'ei; ei ole tarvis pyytää anteeksi! Pelkkä tosiasia oikeuttaa kaikki, kirjoittakaa yksinkertaisesti:

"Minä kirjoitan teille. Antakaa anteeksi kärsimättömyyteni, mutta kokonaisen vuoden oli toivo ainoa onneni. Olenko minä väärässä, jos en nyt voi kestää epäilyksen päiviä? Kun nyt olette palainneet, olette te ehkä aikomuksenne muuttanut. Jos niin on, niin sanoo tämä kirje teille, etten närkästy, enkä valita. Minä en voi teitä sentähden syyttää, koska minulla ei ole mitään valtaa sydämenne yli. Se on nyt kerran minun kohtaloni!"

"Te olette kunnian mies. Te ette tule nauramaan, ettekä vihastumaan kärsimättömistä riveistäni. Ajatelkaa, että eräs tyttöroukka on ne kirjoittanut, joka on yksin ja jolla ei ole

ketään, joka voisi opettaa tai neuvoa häntä ja joka ei ole koskaan ymmärtänyt sydämensä kanssa tulla toimeen. Mutta antakaa minulle anteeksi, että sydämeeni voi silmänräpäyksikin hiipiä epäilystä. Te ette saata ajatuksissakaan loukkaantua siihen, joka niin kovin teitä rakasti ja vieläkin rakastaa."

"Niin, niin! Se on aivan niin, kuin minä ajattelin!" huudahti Nastjenka ja ilo loisti hänen silmistään. "Oi, te päästätte minut epäilyksestäni, Jumala itse on lähettänyt teidät minulle, kiitän, kiitän teitä!"

"Miksi? Sitävartenko, että Jumala on lähettänyt minut?" vastasin minä, katsellen ihastuksella hänen iloisia kasvojaan.

"Niin, juuri sitävarten."

"Voi Nastjenka! Kiitämmekö ehkä muita ihmisiä sentähden, että he elävät samaan aikaan meidän kanssamme? Minä kiitän teitä sentähden, että olette minua kohdannut, sentähden, että minä kaiken elämäni ajan tulen muistamaan teitä!"

"Piisaa jo! Mutta kuulkaappas: Silloin sovimme, että hän oitis, palaittuaan, antaisi minulle tiedon siten, että hän jättäisi kirjeen muutamille tutuilleni, hyvälle ja yksinkertaisille ihmisille, jotka eivät mitään tiedä asiasta. Taikka, ellei hän tahtoisi kirjoittaa mitään kirjettä, syystä siitä, ettei kirjeessä voi sanoa kaikkia, niin tulisi hänen vielä palauspäivänä täsmälleen kello kymmenen tulla tänne, missä me kohtaisimme toinen toisemme. Minä tiedän, että hän on tullut, mutta tämä on nyt kolmas päivä kun minä turhaan odotan häntä taikka kirjettä. Huomenna en voi mitenkään päästä irti mummostani. Antakaa huomenna kirjeeni noille hyvälle ihmisille, joista minä juuri puhuin, he lähettävät sen kyllä hänelle. Ja jos tulee vastaus, niin tuokaat itse se minulle, ehtoolla, kymmenen aikaan."

"Mutta kirje, kirje! Ennen kaikkia on kirje kirjoitettava! Siis saattaa se kaikki vasta huomenna tapahtua."

"Kirje", vastasi Nastjenka jotenkin hämillään, — "kirje... mutta..."

Hän ei puhunut loppuun. Alussa käänsi hän kasvonsa minusta pois, punastui niinkuin ruusu ja samalla tunsin kädessäni kirjeen, joka näöstä päättäen oli jo kauvan ollut kirjoitettu, valmis ja sinetitty. Eräs tuttu, rakas ja hempiä muisto tuli mieleeni!

"R-o-s-i-n-a", aloitin minä.

"Rosina", lauloimme molemmat. Olin vähällä syleillä häntä ihastuksesta. Hän punastui, hymyillen kyynelten läpi.

"Nyt on kylliksi! Hyvästi!" sanoi hän reippaasti. "Tässä on kirje ja tässä osoite, mihinkä saatte viedä sen. Näkemään asti! Huomiseen!"

Voimallisesti puristi hän molempia käsiäni, nyökähytti päätään ja katosi kuin nuoli. Minä seisoin kauvan paikalla ja seurasin häntä silmilläni niinkauvan kuin mahdollista.

"Huomiseen! Huomiseen!" kaikui päässäni, kun hän oli kadonnut silmistäni.

KOLMAS YÖ.

Tänään oli surullinen sadepäivä, ilman auringon sädettä, niinkuin tuleva vanhuutenikin. Minua vallitsevat sellaiset omituiset ajatukset, — sellaiset kolkot tunteet, sellaiset minulle vielä epäselvät kysymykset tunkeutuvat päähäni ja sitäpaitsi puuttuu minulta tahtoa ja voimaa niitä selvittämään. Ei ole minun asiani selvittää kaikkia!

Tänään emme tule näkemään toisiamme. Eilen, kun erosimme toisistamme, rupesivat pilvet taivasta peittämään ja nousi sumu. Minä sanoin että huomenna tulee huono päivä; hän ei vastannut, hän ei tahtonut puhua itseänsä vastaan. Hänelle on tämä päivä selvä ja kirkas eikä yksikään pilvi synkistä heidän onneansa.

"Jos sataa, emme tule näkemään toisiamme", sanoi hän, — "sitten en minä tule."

Minä luulin ettei hän välittäisi tämän päivän sateesta, mutta hän ei tullut.

Eilen oli kolmas kohtauksemme, kolmas valoisa yömmе.

Mutta kuinka tekevätkään ilo ja onni ihmisen kauniiksi! Kuinka syttyykään sydän rakkaudesta! Tuntuu niinkuin tahtoisu vuodattaa sydämensä vieraasen sydämeen, niinkuin toivoisi, että kaikki olisi iloista, kaikki hymyilisi. Ja kuinka tarttuvaista onkaan tämä ilo! Eilen oli hänen sanoissaan niin paljon viehkeyttä, niin paljon sydämen hyvyttä. Kuinka sydämellisesti hän minua kohteli, kuinka hän minua hyväili, kuinka hän sydäntäni rohkaisi! Oi, kuinka paljon viehkeilemistä kutsuukaan onni esihin! Ja minäkö?... Minä pidin kaikkia kultana, minä ajattelin, että hän...

Mutta, Jumalani, kuinka saatoin minä ajatella! Kuinka saatoin minä olla niin sokea, kun kaikki oli toisen valtaamaa, — kun hänen lempeytensä, hänen rakkautensa minuun ei ollut muuta kuin ilo toisen pikaisesta jälleen näkemisestä, toivo, antaa minunkin ottaa osaa hänen ilostaan. Ellei hän olisi tullut, niin olisimme turhaan odottaneet ja hän olisi surullinen ja alakuloinen. Kaikki hänen liikkeensä eivät muutoin olisi niin herttaiset ja keveät. Ja, omituista, hänen huomaavaisuutensa minua kohtaan oli kaksinkertainen, ikäänkuin tahtoisu hän vaistomaisesti tuhlata minulle, mitä hän itse itselleen toivoi. Nastjenkani näytti vihdoin niin hellätuntoiselta ikäänkuin

hän käsittäisi, että minä häntä rakastan, ikäänkuin hän armahtaisi minun kurjaa rakkauttani. Ollessamme itse onnettomat, tunnemme paremmin toistenkin onnettomuutta.

Minä tulin hänen luokseen avonaisella sydämellä, ja odotin tuskin jälleen näkemistä. Minä en tuntenut edeltäpäin, mitä minä nyt tunnen, minä en tuntenut ettei kaikki vie toivottuun loppuun. Hän loisti ilosta, hän odotti vastausta. Vastaus oli hän itse. Hänen piti tulla, hänen huudolleen rientää esiin. Nastjenka tuli koko tunnin varemmin kuin minä. Alussa nauroi hän kaikelle, kullekin sanalleni. Minä olin alkanut puhumaan, mutta pian vaikenin minä.

"Tiedättekö te, miksi minä olen niin iloinen?" sanoi hän, — "niin iloinen, teidät nähdessäni? Miksi minä teitä tänään niin rakastan?"

"Noh miksi?" kysyin minä ja sydämeni lakkasi sykkimästä.

"Minä rakastan teitä sentähden, koska te ette ole rakastunut minuun. Joku toinen tulisi teidän sijassanne levottomaksi, tunkeilevaksi ja valittavaksi, mutta te olette kokonaan toisin."

Sen ohessa puristi hän kättäni niin lujasti, että minä melkein huusin. Hän nauroi.

"Jumalani! Mikä ystävä te olettekaan!" alkoi hän minuutin kuluttua hyvin totisena. "Tosiaankin on Jumala lähettänyt teidät minulle! Mikä olisi minusta tullut, ellei minulla olisi teitä! Kuinka omaa hyötyä pyytämätön te olettekaan! Jos minä joudun naimiseen, tulemme sangen läheisiksi ystäviksi, enemmän kuin veljiksi. Minä olen teitä rakastava, melkein yhtä paljon, kuin häntäkin..."

Mieleni kävi, tässä silmänräpäyksessä, hyvin raskaaksi, mutta jotakin pilkantapaista liikkui sydämessäni.

"Teillä on kuume", sanoin minä, "te pelkääte, te ajattelette ettei hän tulekkaan."

"Todellako?" vastasi hän. — "Jos olisin vähemmin onnellinen, niin uskon, että itkisin teidän epäuskonne, teidän soimauksienne tähden. Muutoin te saatatte minut järkeeni jälleen. Mutta minä ajattelen perästäpäin ja nyt tunnustan minä teille, että te sanoitte totuuden. Niin! Minä en ole omassa vallassani. Minä elän kokonaan odotuksessa ja tunnen kaikki ehkä liian helposti. Nyt kyllin tunteista!"

Sill'aikaa kuulimme askeleita ja hämärässä näkyi eräs ohikulkija, joka astui meitä kohti. Me vapisimme molemmat, Nastjenka oli melkein huudahtaa. Minä päästin

hänen kätensä irti ja tein liikkeen ikäänkuin aikoisin mennä. Mutta me petyimme, se ei ollut hän.

"Mitä te pelkäsitte? Miksi laskitte käteni irti?" sanoi Nastjenka ja ojensi sen uudestaan minulle. Me tahdomme yhdessä kohdata häntä. Minä tahdon, että hän näkee, kuinka me rakastamme toinen toistamme."

"Kuinka me rakastamme toinen toistamme? huudahdin minä.

"Oi, Nastjenka, Nastjenka!" ajattelin minä. — "Kuinka paljon olet sinä näillä sanoilla sanonut! Sellaisesta rakkaudesta, Nastjenka, tulee sydän kylmäksi ja kovin ahdistetuksi. Kätesi on kylmä, minun on kuuma niinkuin tuli. Kuinka sokea oletkaan Nastjenka!... Oi, kuinka sanomattomasti onnellinen on ihminen monessa silmänräpäyksessä! Mutta minä en voi olla sinulle paha!"

Vihdoin oli sydämeni liian täysi.

"Kuulkaas, Nastjenka", huudahdin minä. — "Tiedättekö mitä minä toimitin koko päivän?"

"Noh mitä? Kertokaa pian. Miksi olitte te tähän asti vaiti?"

"Ensiksi, Nastjenka, kun olin toimittanut kaikki asianne, antanut kirjeenne, ollut hyvien tuttavainne luona, sitten ... sitten menin kotiin ja laskeusin nukkumaan."

"Eikö enempää?" keskeytti hän minua nauraen.

"Melkein ei sen enempää", vastasin minä väkivaltaisella mielen maltilla, sillä minä tunsin kuinka silmäni täytyivät tyhmillä kyneleillä. — "Minä heräsin jälleen näkemisemme hetkeksi, niinkuin en olisi nukkunut. Minä en tiedä kuinka oli laitani. Minä läksin kertoakseni teille kaikki, ikäänkuin aika seisoisi hiljaa minua varten, ikäänkuin tunnelma, tunne pysyisi ikuisesti minussa elävänä, ikäänkuin minuutti kestäisi ijankaikkisesti ja pysyisi koko elämän ajan yhdessä kohdin minua varten... Herättyäni tuntui minusta, että kauvan tunnettu, aikaisemmin jossakin kuultu, unhoitettu, suloinen, soitannollinen aihe nyt taasen sukelsihe muistossani esihin ja nyt..."

"Voi, Jumalani", keskeytti Nastjenka, — "kuinka oli siinä kaikki? Minä en ymmärrä sanaakaan siitä."

"Voi, Nastjenka, minä tahtoisin jollakin tavalla kuvailla tätä omituista vaikutusta", aloitin minä valittavalla äänellä, missä vielä kätkeytyi toivo, vaikka kaukainenkin.

"Kyllin, lakatkaa jo!" sanoi hän ja kaikki ilmasi yhdessä silmänräpäyksessä veitikkaa!

Yht'äkkiä tuli hän tavattoman puheliaaksi ja iloiseksi. Hän otti käsivarteni, nauroi ja tahtoi minuakin nauramaan, ja jokainen kolkkompi sana minulta herätti hänessä sydämellisen ja pitkän naurun... Minä rupesin suuttumaan, — hän lakkasi äkkiä veikestelemästä.

"Kuulkaas", alkoi hän, — "minun pitäisi olla kiitollinen siitä, ettette ole rakastuneet minuun. Sen mukaan on ihminen käytettävä! Mutta kuitenkin, taipumaton herrani, tulisi teidänkin kiittää minua siitä, että minä olen niin yksinkertainen. Minä puhun teille kaikkia, kaikki hulluudetkin, mitkä päähäni pälkähtävät."

"Kuulkaas! Kello on yksitoista", sanoin minä, — kun määrätty kellonlyönti kaikui kaukaisesta raatihuoneen tornista. Hän kävi äkkiä hiljaiseksi ja lakkasi nauramasta ja luki lyönnit.

"Niin, yksitoista", sanoi hän vihdoon aralla, epävakavalla äänellä.

Oitis kaduin, että peljästyin häntä ja sain hänet lukemaan kellon lyönnit ja kirosin itseäni tästä ilkeyden kohtauksesta. Minä tulin murheelliseksi hänen tähtensä, enkä tietänyt kuinka minun piti korjata tuota erehdystäni. Minä rupesin lohduttamaan häntä, hakemaan syitä hänen poissa-oloonsa ja luettelemaan monenlaisia arveluita. Ei ketään ollut helpompi pettää kuin häntä tässä silmänräpäyksessä ja jokainen kuulee ilolla sellaisina hetkinä vähintäkin lohdutusta ja on tyytyväinen, että edes jonkinmoista puolustusta löytyy.

"Niinpä, se on naurettava asia", aloin minä innokkaana ja ylpeänä todistuksieni tavattomasta selvyydestä. "Ei hän voinut tulla, te ja minä petyimme, Nastjenka, niin että kadotin ajanlaskunkin... Ajatelkaas vain... Ehkä on hän saanut jonkun kirjeen. Otaksuttuna ettei hän voinut tulla, on hän kirjeellisesti antava tiedon siitä, eikä taas kirje voi varhemmin saapua kuin huomenna. Minä menen huomenna sitä hakemaan ja annan teille oitis tiedon. Vielä löytyy tuhansia mahdollisuuksia jälellä. Kenties ei hän ollut kotona kun kirje saapui ja ehk'ei hän vielä ole sitä lukenutkaan! Kaikki on mahdollista!"

"Niin, niin!" sanoi Nastjenka, — "sitä en ajatellut. Luonnollisesti, kaikki on mahdollista", pitkitti hän puheliaasti. Mutta hänen äänessään oli surullinen epäsointu, toinen takana piileksivä ajatus.

"Kuulkaas nyt, mitä teidän on tehtävä", pitkitti hän. "Menkää huomenna niin varhain kuin mahdollista ja jos jotakin saatte, niin antakaa minulle siitä oitis tieto. Tiedättehän jo, missä minä asun." Ja hän ilmoitti minulle osoitteensa.

Sitten tuli hän äkkiä niin lempeäksi ja kainoksi minua kohtaan. Hän näytti tarkkaavaisesti kuuntelevan sanojani. Mutta tehtyäni hänelle muutamia kysymyksiä, vaikeni hän, joutui hämille ja käänsi kasvonsa pois. Minä katselin hänen silmiinsä — todellakin, hän itki.

"Kuinka? Onko se mahdollista? Voi! Mikä lapsi te olettekaan! Lakatkaa toki!"

Hän yritti nauramaan, tynnyttääkseen itseään, mutta hänen vartalonsa vavahteli ja rintansa kohosi.

"Ajattelin teitä", huomautti hän pitemmän vaikenemisen jälkeen. — "Te olette niin hyvä, että minun täytyisi olla kivistä, ellen sitä huomaisi. Tietäkääs, mitä mieleeni juuri nyt tuli? Minä vertailin teitä molempia. Miksi on hän — ettekä te? Miksi ei hän ole niinkuin te! Hän on teitä huonompi, vaikka minä rakastan enemmän häntä kuin teitä."

Minulla ei ollut mitään vastattavaa. Hän näkyi odottavan vastausta.

"Luultavasti en ole vielä häntä oikein käsittänyt taikka en tunne vielä häntä täydellisesti. Tietäkääs, minä pelkäsin häntä oikein. Hän oli aina niin totinen, oikeastaan ylpeä. Luonnollisesti tiedän, että hän vain sellaiseksi näyttäytyy, että hänen sydämessään on enemmän hellyyttä kuin minun. Minä muistan kuinka hän minua silloin katseli kun minä kimppuineni tulin hänen luoksensa. Mutta aina minä kunnioitan häntä ja tuntuu ikäänkuin emme seisoi samalla asteella."

"Ei, Nastjenka", vastasin minä, — "se merkitsee, että te rakastatte häntä enemmän kuin kaikkia maailmassa ja paljon enemmän kuin itseänne."

Hän vaikeni ja puristi voimallisesti käsivarttani. Minä en voinut mitään puhua liikutuksesta. Niin kului muutama aika.

"Hän ei tosiaankaan tule tänään!" sanoi hän vihdoin. "On jo liian myöhäistä."

"Huomenna hän tulee", vastasin minä jotenkin luottavaisesti.

"Niin", sanoi hän taaskin iloisemmasti. "Nyt huomaan itsekin, että hän vasta huomenna tulee. Siis, näkemään asti! Huomiseen! Jos sataa, niin en tule ehkä tulemaan. Mutta ylihuomenna tulen joka tapauksessa, tulkoon sitten mitä tahansa. Tulkaa joka tapauksessa tänne, minä tahdon nähdä teidät."

Ja sitten, kun jättelimme hyvästi, antoi hän kätensä minulle ja sanoi, katsoen kirikkaasti minuun:

"Nyt olemme ainiaaksi yhdistetyt. Eikö niin?"

"Oi, Nastjenka, Nastjenka! Jospa te tietäisitte, kuinka yksinäiseksi minä tunnen itseni!"

Kun kello löi yhdeksän, en voinut enään huoneessa istua, pukeuduin ja menin, huolimatta pahasta ilmasta, ulos. Minä olin siellä ja istuin penkillämme. Minä menin hänen kadullensa, häpesin ja käännyn ympäri katsomatta hänen ikkunaansa. Murheissani ja surussani tulin minä kotiin. Mikä raskas aika! Jos olisi kaunis ilma ollut, niin olisin koko yön kävellyt.

Mutta huomenna siis!

Ei ollut kirjettä tänäänkään. Niinhän täytyi ollakin. He ovat jo yhdessä.

NELJÄS YÖ.

Hyvä Jumala, kuinka kaikki päättyi!

Minä tulin kello yhdeksän. Hän oli jo siellä. Minä huomasin hänen jo kaukaa. Hän seisoj, niinkuin silloin, ensi kohtauksessamme, rannalla, kyynärpäät nojautuneina käsipuihin, eikä kuullut, että minä häntä lähestyin.

"Nastjenka!" huusin minä hänelle, taistellen tuskalla liikutustani vastaan.

Hän kääntyi rivakkaasti puoleeni.

"Noh", sanoi hän, "nopeasti!"

Katselin häntä hämmästyneenä.

"Noh, missä on kirje? Toitteko te kirjeen?" — kertoi hän, pitäen kädellään kiinni käsipuusta.

"Ei, ei minulla ole kirjettä", sanoin vihdoin.

— "Eikö hän sitten vieläkään ole täällä?"

Hän kalpeni kauheasti ja katseli minua kauvan aikaa liikkumatoinna.

Minä olin hävittänyt hänen viimeisen toivonsa.

"No niin, Jumala olkoon hänen kanssansa", sanoi hän vihdoin sortuneella äänellä. — "Jumala hänen kanssansa, kun hän minut niin jättää".

Vielä muutaman silmänräpäyksen säilytti hän mielenmalttinsa, mutta äkkiä kääntyi hän pois päin, nojasi käsipuihin ja purskahti itkuun.

"Jo on kylläksi, jo on kylläksi!" varoitin minä. Mutta minulla ei ollut voimaa pitkittää ja mitä olisin minä sanonut?

"Älkää koettako lohduttaa minua," sanoi hän. "Älkää puhuko hänen puolestansa, älkää sanoko, että hän tulee, hän ei olisi niin julmasti, niin sydämettömästi jättänyt minut, niinkuin hän on tehnyt. Miksi? Miksi? Oliko ehkä jotakin kirjeessäni, tuossa onnettomassa kirjeessäni?"

Hänen äänensä tukehtui kyyneltulvaan.

"Oi kuinka sanomattomasti hirveätä tämä onkaan!" pitkitti hän. "Ei riviäkään! Jos hän edes olisi vastannut minulle, etten minä ole hänelle tarpeellinen, että hän hylkää minut. Mutta nyt, ei riviäkään kolmeen päivään! Kuinka helppoa on hänelle loukata kurjaa, turvainta tyttöä, jonka rikos on siinä, että hän rakastaa häntä. Oi, mitä olenkaan kärsinyt näinä kolmena päivänä! Jumalani! Jumalani! Kun minä muistelen, että minä ensiksi tulin hänen luokseen, että minä alensin itseni hänen edessään, itkin! Ja sitten!... Kuulkaas", sanoi hän minuun kääntyneenä, samalla kuin hänen mustat silmänsä loistivat, — "ei voi se niin olla, se on luonnotonta! Te taikka minä olemme pettyneet. Ehk'ei hän ole vielä kirjettä saanut? Ehk'ei hän tähän silmänräpäykseen asti tiedä mitään, kuinka on mahdollista, sanokaas minulle Jumalan tähden, selittäkääs minulle ... minä en voi käsittää niin raakaa kohtelua.

"Ei sanaakaan! Kurjimmallekin ihmiselle maailmassa osoitetaan toki sääliä! Ehkä on hän kuullut jotakin, ehkä on joku parjannut minua. Mikä on teidän ajatuksenne?"

"Kuulkaas minua, Nastjenka, huomenna menen minä, teidän nimessänne, hänen luokseen."

"Entä sitten?"

"Minä kysyn häneltä kaikkea, kerron hänelle kaikki."

"Entä sitten? Entä sitten?"

"Te kirjoitatte kirjeen hänelle. Älkää kieltäkö, Nastjenka. Minä vaadin häntä huolehtimaan teistä, hän on saapa tietää kaikki ja jos..."

"Ei, ystäväni, ei," keskeytti hän minua. — "Jo on kylliksi! Ei sanaakaan enään, ei ainoatakaan sanaa minulta eikä riviäkään. — Kyllin! Minä en tunne häntä enään, enkä rakasta häntä enään! Minä olen hänet unoh ... tava!"

Hän ei puhunut loppuun.

"Rauhoittukaa, Nastjenka. Sijoittukaa tänne", sanoin minä, vieden hänet penkille.

"Minä olen levollinen. Kyllin! Se on ohitse! Ne on kyyneleitä, ne kuivuvat."

Sydämeni oli täysi. Minä koetin puhua, mutta turhaan.

"Kuulkaas minua", pitkitti hän, tarttuen käteeni, "sanokaas minulle, ettehän te olisi niin menetellyt? Ettehän olisi jättänyt sitä, joka itse tuli luoksenne, ettehän olisi viskanneet hänen kasvoihinsa häpeällistä pilkan naurua hänen heikon, tyhmän sydämensä vuoksi! Te olisitte säästänyt häntä. Te olisitte ajatellut että hän on yksin, ettei hän ymmärtänyt pitää huolta itsestänsä, ettei hän osannut varoa itseään rakkaudesta teihin, että hän on viaton ... ettei hän ole tehnyt mitään. Oi, Jumalani, Jumalani!"

"Nastjenka!" huudahdin minä, voimatta liikutustani hillitä. —

"Nastjenka! Te kiusaatte minua! Te revitte sydämeni rikki; Nastjenka! Minä en voi kauvemmin vajeta! Minun täytyy vihdoin ilmaista, mitä sydämessäni piilee."

Minä hyppäsin ylös. Hän tarttui käteeni ja katseli kummastuksella minua.

"Mikä on teillä?" kysyi hän vihdoin.

"Kuulkaas minua, Nastjenka", sanoin minä päättävästi. Mitä minä nyt tulen teille sanomaan on kaikki mieletöntä, kaikki tyhmää! Minä tiedän, ettei se koskaan tule tapahtumaan, mutta kuitenkin en voi vajeta. Edeltäpäin rukoilen teitä anteeksi antamaan minulle."

"Kuinka? Mikä on teidän?" kysyi hän, lakaten itkemästä ja katsellen läpitukevasti minua samalla kuin omituinen uteliaisuus loisti hänen kummastelevissa silmissään.

"Se on mahdotointa. Mutta minä rakastan teitä, Nastjenka! Siinä se on. Nyt on kaikki sanottu. Nyt näette, jos te voitte niin puhua minun kanssani, kuin te ennen puhuitte, jos te vihdoin voitte kuulla, mitä minä tulen teille puhumaan..."

"Mitä? Mitä on siitä tuleva?" keskeytti Nastjenka minua. — "Minä tiesin hyvin, että te rakastatte minua, mutta minusta näytti, että te vain vähän rakastatte minua. Voi! Jumalani!"

"Alussa oli rakkauteni vähäinen, Nastjenka, mutta nyt on se yhtä vahva kuin teilläkin, silloinkin te kimppuinenne tulitte hänen luoksensa. Ja vieläpä enemmänkin, koska hän ei silloin rakastanut ketään, vaikka te rakastitte."

"Mitä sanotte minulle? Minä en ymmärrä laisinkaan. Mutta sanokaas minulle, miksi se — se on ei miksi, vaan mistä syystä te niin ja niin kerran... Jumalani! Minä puhun tyhmästi! Mutta te..."

Ja Nastjenka joutui täydellisesti hämille. Hän löi silmänsä alas.

"Mitä tulee minun tehdä, Nastjenka? Minä olen syyllinen, minä olen väärin menetellyt... Mutta ei, ei, minä en ole syyllinen, sen tunnen minä, koska sydämeni sanoo, että minulla on oikein, koska minä en mitenkään voi teitä loukata. Minä olin ystävänne, mutta minä en ole itseäni muuttanut, minä olen vieläkin ystävänne. Katsokaas, Nastjenka, kyyneleeni valuvat. Valukoot, ne eivät ketään vahingoita. Ne kuivuvat jälleen..."

"Mutta istahtakaa," sanoi hän.

"Ei, Nastjenka, minä en tule istumaan. Minä en voi kauvemmin olla täällä, te ette saa minua enään nähdä. Minä sanon teille kaikki ja sitten menen. Minä tahdon vain sanoa ettette koskaan olisi saanut tietää, että minä teitä rakastan. Minä olisin salaisuuteni kätkenyt. En tahtoisi nytkään tässä silmänräpäyksessä vaivata teitä itsekkäisyydelläni. En! Mutta minä en voinut kauvemmin kestää. Te puhutte itse siitä, te olette syyllinen, te olette kaikkeen syyllinen, vaan minä en ole syyllinen. Te ette voi karkoittaa minua luotanne pois."

"En, en! Minä en karkoita teitä," sanoi Nastjenka, salaten suruaan niin paljon kuin mahdollista.

"Te ette karkoita minua pois. Ei! Mutta minun täytyy itse paeta. Minä tulen menemäänkin, mutta sitä ennen täytyy minun sanoa kaikki, koska, tässä puhuessamme, en saattanut istua rauhallisesti, koska, teidän itkiessänne, tunsin sydämessäni olevan niin paljon rakkautta teihin, Nastjenka, niin paljon rakkautta. Ja katkera on tunne, etten minä tällä rakkaudellani voi teitä auttaa. Minä en voinut vaijeta, minun täytyi puhua, Nastjenka, minun täytyi puhua!"

"Niin, niin! Puhukaatte, puhukaatte niin minun kanssani!" sanoi Nastjenka harvinaisella liikutuksella. "Teistä näyttää ehkä kummalliselta, että minä niin puhun teidän kanssanne, mutta ... puhukaatte! Minä tulen vastaamaan teille, kertomaan teille kaikki."

"Te säälitte minua, Nastjenka, vain säälitte, ystäväni! Mitä on tapahtunut, on tapahtunut. Ja mitä on sanottu, ei voida kääntää eikä vääntää. Eikö niin? Nyt tiedätte kaikki. Nähkääs, se on ydinkohta! Hyvä, se on kaikki oivallista. Mutta kuulkaas nyt: kun te tuolla istuitte ja itkitte, ajattelin minä itsekseni — voi! sallikaa minun sanoa, mitä minä ajattelin, että — luonnollisesti, se ei voi niin olla, Nastjenka! — minä ajattelin, että te ette ehkä jostakin kaukaisesta syystä rakasta minua enään. Sitten ajattelin minä jo eilen ja toissapäivänä, Nastjenka — että minä saisin tuntea, että teidän ehdottomasti täytyy rakastaa minua. Olettehan itsekin sanonut, että te jo melkein rakastatte minua. Mitä enempiä? Se onkin melkein kaikki, mitä minä tahdoin sanoa,

vielä on sanottavana, mitenkä sitten olisi, jos te minua rakastaisitte — ei mitään enempää! Kuulkaas, ystäväni, olettehan toki aina ystäväni — minä olen luonnollisesti kurja, yksinkertainen, vähäpätöinen ihminen. Mutta siitä ei ole kysymystä — ja minä sanon sen vain murheella, Nastjenka, — mutta minä rakastaisin teitä niin, niin paljon, että sittenkin kuin te vielä rakastaisitte häntä, jota en minä tunne, te ette kuitenkaan tulisi huomaamaan, että minun rakkauteni missään suhteessa olisi teille vaivaksi. Te saisitte vain joka minuutti tuntea, että teidän vieressänne sykkii kiitollinen, niin kiitollinen, lämmin sydän, joka teille... Oi, Nastjenka, Nastjenka! Mitä olettekaan te tehnyt minusta!"

"Älkää itkekö, minä en tahdo, että te itkisitte," sanoi Nastjenka, rivakkaasti nousten. — "Tulkaa, nouskaa ylös, tulkaa minun kanssani, älkää itkekö," sanoi hän pyyhkiessään kyyneleitäni taskuliinallaan. — "Tulkaa nyt, ehkä sanon minä teille jotakin... Niin, nyt on hän jättänyt minut, nyt on hän unohtanut minut, vaikka minä häntä vielä rakastan — minä en tahdo teitä pettää — mutta kuulkaas, vastatkaa minulle. Jos minä esimerkiksi ... tulisin rakastamaan teitä, se on ... jos minä vain... Voi, ystäväni! Kuinka saatan sitä ajatella, että minä teitä loukkasin, kun minä nauroin teidän rakkaudellenne, kun kiitin teitä siitä, ettette olleet minuun rakastuneet! Oi, Jumalani! Kuinka on se mahdollista, etten minä edeltäpäin sitä huomannut, että minä olin niin tyhmä, mutta... Nyt olen päättänyt sanoa teille kaikki."

"Kuulkaas, Nastjenka, tiedättekö mitä? Minä menen pois luotanne. Todellakin tuotan minä teitte vain vaivaa. Nyt on teillä omantunnon nuhteita siitä, että te nauroitte. Minä en tahdo, en varmaankaan, että te paitsi murhattanne... Minä tietysti olen syyllinen, Nastjenka, mutta suokaa anteeksi minulle."

"Pysähtykää, kuulkaa minua loppuun, — voitteko te odottaa?"

"Mitä varten odottaa? Mitä?"

"Minä rakastan häntä. Mutta se on ohimenevää, sen täytyy mennä ohitse, muutoin ei ole se mahdollista. Se meneekin jo ohitse, minä huomaan sen. Kuka tietää, ehkä menee se jo tänään ohitse, koska minä häntä vihaan, koska hän minua pilkkasi, sill'aikaa kuin te tässä itkitte minun kanssani, koska te ette minua halveksi kuten hän, koska te rakastatte minua, eikä hän minua rakasta, ja vihdoin koska minä teitä rakastan — jopa todella, aivan niinkuin tekin rakastatte minua. Olenhan sen itse ennen teille sanonut, ja te olette sen itsekin kuullut. — Sentähden rakastan minä teitä, koska te olette häntä parempi, koska te olette häntä kunniallisempi, koska, koska hän..."

Hänen liikutuksensa oli niin vahva, ettei hän voinut puhua, hän pani päänsä minun olkapäälleni, sitten rinnalleni ja itki katkerasti. Minä lohdutin häntä, puhuin hänelle mutta hän ei voinut kuulla, puristi aina kättäni ja sanoi kyynelten valuessa:

"Odottakaa, odottakaa, pian minä lakkaan. Minä tahdon teille sanoa... Älkää ajatelko, että nämä kyyneleet — se on vain heikkoutta, odottakaa kunnes se menee ohitse."

Vihdoin lakkasi hän, pyyhki kyyneleet pois ja me menimme eteenpäin. Minä tahdoin puhua, mutta hän pyysi aina minua odottamaan. Me mykistytimme. Vihdoin hän toipui ja rupesi puhumaan.

"Nyt viimeinkin", alkoi hän heikolla, vapisevalla äänellä. "Älkää ajatelko, että minä olen epävakainen ja huikenteleva, että minä niin helposti ja pian voin unohtaa. Minä rakastin häntä kokonaisen vuoden ja vannon Jumalan nimessä, etten koskaan, en koskaan ajatuksissani ollut uskoton hänelle. Hän pilkkasi minua, Jumala olkoon hänen kanssaan! Mutta hän haavoitti ja loukkasi sydäntäni. Minä en rakasta häntä enään, koska minä vain sitä voin rakastaa, joka on jalomielinen, joka minua ymmärtää, joka on rehellinen, koska itsekkin olen sellainen eikä hän ole arvoiseni — niin, Jumala olkoon hänen kanssansa! Parempi on näin, kuin että minä myöhemmin olisin pettynyt toiveissani ja saanut kokea millainen hän on... Kuka tietää, hyvä ystäväni," pitkitti hän, puristaen kättäni, "kuka tietää, ehkä oli koko rakkauteni vain itsepetosta, mielikuvitusta, ehkä sai se alkunsa vähäpätöisyyksistä, siitä, että minä elin mummoni toimissa! Kenties täytyy minun erästä toista rakastaa, ei häntä, vaan erästä toista, joka sääli minua ja ... ja ... jättäkäämme hänet," keskeytti Nastjenka, nyyhkyen liikutuksessaan, "minä tahtoisin vain vielä teille sanoa, että jos te huolimatta siitä, että minä häntä rakastan — ei, rakastin — ja jos te huolimatta siitä ... vielä sanotte ... jos te tunnette, että rakkautenne on kyllin suuri karkoittamaan sydämestäni varhaisemman rakkauden. Jos tahdotte minua armahtaa, jos ette tahdo jättää minut yksin kohtaloni varaan, ilman lohdutusta, ilman toivoa, jos te tahdotte rakastaa minua aina, jos te minua nyt rakastatte, niin vannon minä teille että kiitollisuus ... että rakkauteni tulee vihdoin olemaan teidän rakkautenne arvoinen... Tahdotteko nyt ottaa käteni vastaan?"

"Nastjenka," huusin minä nyyhkyen, "Nastjenka! Oi, Nastjenka!"

"Riittää jo!" sanoi hän, tuskin hilliten itseään, "nyt on jo kaikki sanottu, eikö niin? Niin — ja te olette onnellinen ja minä olen onnellinen, eikä enään sanaakaan siitä. Puhukaas jotakin muuta!"

"Niin, Nastjenka. Kyllin siitä, nyt olen minä onnellinen. Nyt, Nastjenka, nyt puhukaamme jotakin muuta, oitis, minä olen valmis."

Ja me emme osanneet puhua mitään, me nauroimme, me itkimme, me puhuimme tuhannen sanaa ilman mieltä ja yhteyttä. Milloin kävimme käytävää pitkin, milloin käännyimme äkkiä ympäri ja menimme kadun poikki. Sitten taas pysähdyimme ja astuimme rannalle. Me olimme niinkuin lapset.

"Nyt elän minä yksinäni, Nastjenka," sanoin minä, "mutta huomenna — nyt olen minä, Nastjenka, tietysti köyhä, minulla on kaikkiaan tuhannen kaksisataa, mutta se ei tee mitään."

"Tietysti, ei. Ja mummolla on eläke, niin ettei hän meitä rasita. Meidän täytyy kuitenkin ottaa mummo luoksemme."

"Luonnollisesti täytyy meidän ottaa mummo luoksemme... Mutta Matrenakin..."

"Niin ja meillä on Theklakin!"

"Matrena on hyvin hyvä, vaan yksi vika on hänellä, ei ole hänellä mielikuvitusvoimaa. Mutta se ei ole vahingoksi."

"Se on yhdentekevä, he voivat molemmat olla yhdessä. Mutta huomenna tulette te luoksemme."

"Kuinka? Teidänpö luoksenne? Hyvä, minä olen valmis."

"Niin, te asutte meillä. Meillä, tuolla ylhäällä, ullakkokamarissa. Se on tyhjä. Meillä on ollut eräs vuokralainen, vanha vapaasukuinen nainen, mutta hän on matkustanut pois ja mummo, sen tiedän minä, tahtoo ottaa nuoren miehen. Minä kysyin häneltä, miksi nuorta miestä? Siihen vastasi hän: 'Se on parempi, minä tulen jo vanhaksi. Mutta älä ajattele, Nastjenka, että minä tahdon naittaa sinut.' Minä, nähkääs, sanoin, että hän sitä juuri tavoitti."

"Voi, Nastjenka!"

Ja me nauroimme molemmat ääneen.

"Nyt hyvä! Mutta missä asutte te? Minä olen sen unohtanut."

"Tuolla punasen sillan luona, Barannikovin talossa."

"Se on suuri talo?"

"Niinpä, suuri se on."

"Oi, minä tiedän, kaunis talo. Mutta jättäkää se ja muuttakaa meille."

"Huomenna, Nastjenka, jo huomenna! Minä olen vähän vuokraa velkaa, mutta se ei tee mitään. Minä saan pian palkkani."

"Mutta, tietäkääs, ehkä rupean minä antamaan tuntia. Minä opetan itseäni samalla kun opetan muita."

"Sepä mainiota! Ja minä saan lahjapalkan palveluksesta, Nastjenka."

"Siis huomenna tulette vuokraajakseni."

"Niin, ja me menemme oopperaan, koska nyt annetaan 'Sevillan parturia!'"

Näin puhellessamme kuljimme molemmat niinkuin sumussa, ett'emme tietäneet mitä meissä tapahtui. Milloin pysähdyimme ja puhuimme kauvan aikaa samalla paikalla, milloin astuimme edes ja takaisin nauraen ja itkien. Nastjenka tahtoi äkkiä kotiin, enkä minä rojhennut pidättää häntä ja tahdoin saattaa häntä. Me läksimme tielle ja neljännestunnin kuluttua saavuimme äkkiä rannalle, jälleen penkillemme. Hän huokaili ja uudelleen täytyivät hänen silmänsä kyyneleillä. Minä nolostuin... Mutta hän tarttui käteeni ja me astuimme, innokkaasti keskustellen, eteenpäin.

"On aika mennä kotiin, luulen minä; on jo kovin myöhä," sanoi Nastjenka vihdoin.

"Niinpä tosin, Nastjenka, mutta minä en saa nyt unta enkä mene kotiin."

"En minäkään luullakseni tule nukkumaan. Mutta seuraattehan minua?"

"Joka tapauksessa!"

"Mutta nyt menemme, kuin menemmekin kotiin!"

"Kunniasanalla," vastasin minä nauraen.

"Tulkaa siis!"

"Menkäämme!"

"Katsokaas taivasta, Nastjenka! Huomenna tulee olemaan ihmeteltävä päivä! Mikä sininen taivas, mikä viehättävä kuuvalo! Nähkääs, tuo kellahtava pilvi nielee kuun. Katsokaas! Eipä, se pilkistääkin esiin. Näettekö?"

Mutta Nastjenka ei katsellut pilviä; hän seisoj vaijeten niinkuin kivettynyt. Silmänräpäyksen kuluttua rupesi hän vapisemaan ja hiipimään lähemmin minuun kiinni. Hänen kätensä vapisi käsivarrellani. Minä katselin häntä. Hän nojautui vielä lujemmin minuun.

Tässä silmänräpäyksessä meni eräs nuori mies ohitsemme. Hän pysähtyi äkkiä, katsahti läpitukevasti meihin ja astui sitten muutamia askeleita. Sydämeni vapisi.

"Nastjenka," sanoin minä puoliääneen, "kuka se on, Nastjenka?"

"Se on hän!" vastasi hän kuiskuttaen, läheten yhä lähemmäksi minua. Minä saatoin tuskin pysyä jaloillani.

"Nastjenka, Nastjenka! Sinähän se olet!" kuulin äänen takanani ja samassa silmänräpäyksessä astui tuo nuori mies muutaman askeleen meihin päin.

Mikä huudahdus! Kuinka hän säpsähtikään! Kuinka hän irroittikaan itsensä minusta ja syöksi häntä kohti! Minä seisoin ja silmäilin heidän jälkeensä niinkuin kivettynyt. Mutta tuskin oli hän antanut kätensä hänelle ja heittäytynyt hänen käsivarsiinsa, kun hän äkkiä jälleen kääntyi minun puoleeni, silmänräpäyksessä niinkuin myrsky, niinkuin salama, seisoi hän luonani ja ennenkuin ehdin malttaa mieleni, ympäröi hän molemmin käsivarsin kaulaani ja suuteli minua innokkaasti. Sitten, sanaakaan sanomatta, syöksähti hän jälleen hänen luoksensa, tarttui hänen käteensä ja veti hänet mukanaan pois.

Kauvan seisoin minä siinä ja katselin heidän jälkeensä... Vihdoin katosivat he silmistäni.

AAMU.

Minun yöni loppuivat aamulla. Päivä ei ollut kaunis. Sateli ja ikkunaruutujani tärisytti raskaat sadepisarat. Kamarissa oli hämärä ja ulkona surullista ja kolkkoa. Päätäni kivisteli ja kuume hiiviskeli jäsenissäni.

"Kirje, batjuschka (herra). Se tuli kaupungin postissa", sanoi Matrena.

"Kirjekkö? Keltä?" huusin minä, hypäten tuolilta ylös.

"En tiedä, batjuschka. Katsokaa, ehkä siinä on tieto, keltä se on."

Mursin sinetin. Se oli häneltä. Nastjenka kirjoitti:

"Oi, antakaa anteeksi, antakaa anteeksi! Polvillani rukoilen minä teitä anteeksi antamaan minulle. Minä olen pettänyt teidät ja itseni. Se oli uni, unikuva... Minä murehdin teistä tänään: antakaa anteeksi, antakaa anteeksi! Älkää syyttäkö minua, sillä en minä ole muuttanut mieltäni teistä. Minä sanoin, että tulen teitä rakastamaan ja nyt rakastankin minä teitä — enemmän kuin sitä. Oi, Jumala, jos minä voisin rakastaa teitä molempia yhdellä haavalla! Oi, jos te toki olisitte hänenä!"

"Oi, jos hän olisi te!" tuli mieleeni. "Minä muistan sanojasi, Nastjenka!"

"Jumala tietää, mitä minä nyt tekisin puolestanne! Minä tiedän, että mielenne on raskas ja murheellinen. Minä olen teitä loukannut, mutta tiedättehän, että rakastaessa ei kauvan muisteta loukkausta. Ja rakastattehan te minua!"

"Kiitos teille, kiitos teille tästä rakkaudestanne, koska se on muistossani kätkeyty niinkuin suloinen uni, jota vielä kauvan, herättyäkin, muistellaan, koska minä ikuisesti olen muistava sitä silmänräpäystä, jolloin te niin veljellisesti sydämenne paljastitte minulle ja niin jalomielisesti otitte minun murretun sydämeni vastaan sitä suojellaksenne ja parantaaksenne."

"Jos te annatte minulle anteeksi, niin on muistonne tuleva vielä kalliimmaksi ikuisen, kiitollisen tunteen kautta teitä kohtaan, mikä et koskaan ole sydämestäni haihtuva. Tätä muistelmaa olen minä uskollisesti säilyttävä, sydämeni ei tule siitä eroamaan, siksi on se liian luja. Vielä eilen kääntyi se niin nopeasti sen puoleen takaisin, jolle se entuudestaan kuului."

"Me tulemme jälleen kohtaamaan toisemme, te tulette meille; te ette kiellä sitä meiltä, te tulette ikuisesti olemaan ystäväni ja veljeni. Ja kun te minut jälleen näette, niin tulette ojentamaan kätenne minulle... Eikö niin? Tulettehan sen ojentamaan minulle! Olettehan antanut minulle anteeksi, eikö niin? Rakastattehan minua niinkuin ennenkin?"

"Oi, rakastakaa minua, älkää hyljätkö minua, koska minä tällä hetkellä rakastan teitä niin kovin, koska minä ansaitseen rakkauttanne ... kallis ystäväni! Nousevalla viikolla on häämme. Hän on rakastuneena palannut takaisin eikä koskaan ollut hän unohtanut minua. Älkää vihastuko minuun sentähden, että minä hänestä kirjoitan. Mutta minä tahdon hänen kanssansa tulla teidän luoksenne. Tekin tulette häntä rakastamaan. Eikö niin?"

"Suokaa anteeksi — ja rakastakaa teidän Nastjenkaanne."

Minä luin verkalleen tämän kirjeen läpi, kyyneleet valuivat silmistäni.

Vihdoin putosi se käsistäni ja minä peitin kasvoni.

Hetken kuluttua astui Matrena huoneesen pitkittääkseen hämähäkkien ajoa. Minä katselin häntä. Hän oli vielä reippaannäköinen eukko, mutta minä en tiedä miksi — äkkiä näytti hän minusta surulliselta, ryppyiseltä ja menehtyneeltä. En tiedä miksi minusta huoneeni muuttui vanhentuneen näköiseksi niinkuin tuo vanha nainenkin. Seinät ja permantopalkit vaalenivat, kaikki näytti kolkonnäköiseltä. Minä en käsitä

miksi minusta tuntui niinkuin vastapäätä oleva talo, katsoessani ikkunan läpi, näkyisi ränsistyvän, leikkausten murtuvan, koristusten mustenevan ja muurien käyvän kirjaviksi.

Kenties tapahtui se syystä että auringon säde, mikä äkkiä pilkisti pilvestä esihin, kätkeytyi jälleen sadepilvien taakse ja kaikki synkistyi taasen silmissäni, taikka ehkä syystä että koko tulevaisuuteni näytti minusta niin ilottomalta ja murheelliselta ja minä huomasin itseni nyt viisitoista vuotta vanhempana tässä samassa huoneessa, yhtä yksinäisenä ja saman Matrenan kanssa, joka kaikkina näinä vuosina ei ollut tullut sen viisaammaksi.

Mutta, minäkö muisteleisin loukkaustani, Nastjenka? Minäkö nostaisin synkän pilven sinun häiritsemättömän onnesi kirkkaalle taivaalle ja saattaisin katkerilla syytöksillä sydämellesi murhetta sekä valmistaisin salaisilla omantunnon nuhteilla tuskaa sinulle ihastuksen hetkenä? Minäkö murtaisin ainoatakaan noista hennoista kukkaisista, joita sinä, alttarille mennessäsi, sidot mustiin kiharoihisi?... Oi, ei koskaan, ei koskaan! Loistakoon sinulle taivas kirkkaana! Iloinen ja häiritsemätön olkoon suloinen hymyilysi! Ollos siunattu siitä onnellisesta ja suloisesta hetkestä, minkä sinä soit toiselle, yksittäiselle ja kiitolliselle sydämelle!

Jumalani! kokonainen minuutti suloutta! Onko se sitten vähän — vaikkapa koko ihmiselämän ajaksi?!